

1864

**OLIKA UTELÄMNINGSTYPER I FINNARS INLÄRARSVENSKA OCH
SVENSKARS INLÄRARFINSKA**

Pro gradu-avhandling
i nordisk filologi
vid Jyväskylän universitet
Hösten 1999

Anne Asplund

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Humanistiska fakulteten	Institutionen för nordiska språk
Författare Asplund Anne	
Titel Olika utelämnings typer i finnars inläraarsvenska och svenskars inläraarfinska	
Ämne nordisk filologi	Typ av avhandling pro gradu
Avhandlingen färdig höstterminen 1999	Antalet sidor 65
<p>Sammandrag</p> <p>Syftet med denna pro gradu-avhandling är att redogöra för hurdana utelämnningar det förekommer i finnars inläraarsvenska och svenskars inläraarfinska. Målet för detta arbete är att presentera de olika utelämnings typerna och att ta reda på i vilken utsträckning de förekommer i materialet. Jag studerar också vilken utelämnings typ som förekommer oftast i materialet, hurdana skillnader det finns i utelämnings tendenser mellan finskspråkiga och finlandssvenska abiturienter och om betyget har någon inverkan. I teoridelen behandlar jag bl.a. språkinläring och inläraarspråk med dess typiska drag.</p> <p>Undersökningsmaterialet består av 75 uppsatser i finska som är skrivna av finlandssvenska abiturienter samt 75 uppsatser i svenska som är skrivna av finskspråkiga abiturienter. Sammanlagt har jag undersökt och analyserat 150 abiturient uppsatser. Jag har indelat uppsatserna i tre grupper på grund av betyget (bra, medelmåttigt, dåligt betyg).</p> <p>Undersökningen är å ena sidan kvantitativ vilket betyder att jag först har klassificerat utelämnningar enligt språkliga nivåer och enligt ordklasser. Sedan har jag räknat förekomsten av olika utelämnings typer i materialet. Å ena sidan är undersökningen kvalitativ eftersom jag presenterar de olika utelämnings typerna med hjälp av talrika exempel som är hämtade från mitt material. Jag försöker också ge möjliga förklaringar till varför något språkligt element saknas.</p> <p>Resultaten visar att antalet utelämnningar är större i de svenska uppsatserna än i de finska uppsatserna. Den största gruppen utelämnningar i de finska uppsatserna utgör morfologiska utelämnningar (74,9 %). I de svenska uppsatserna förekommer det mest utelämnningar på det syntaktiska planet (50,5 %), men också morfologiska utelämnningar utgör en betydande grupp (37,9 %). På den lexikaliska och ortografiska nivån förekommer det i båda materialen bara några enstaka utelämningsfall. I de svenska uppsatserna saknas mest substantivets ändelser och prepositioner. De finlandssvenska abiturienterna däremot tenderar att utelämnas olika kasusändelser. I allmänhet är antalet utelämnningar större i sådana uppsatser som har fått ett dåligt betyg, dvs. antalet utelämnningar ökar ju sämre betyget är. I de finska uppsatserna är skillnaderna mellan de olika betygsgrupperna större än i de svenska uppsatserna.</p>	
Uppslagsord språkinläring, inläraarspråk, utelämnning, förenkling	
Bibliotek/Förvaringsplats Aallon kirjasto	
Övriga uppgifter	

INNEHÅLL

1 INLEDNING	1
2 OM ANDRASPRÅKSINLÄRNING	2
2.1 Olika typer av språkinläring	2
2.2 Om inlärarespråk	3
2.3 Typiska drag i inlärarespråket	4
2.3.1 Övergeneralisering	5
2.3.2 Helfrasinläring	5
2.3.3 Innovationer och kompensatoriska uttryck	6
2.3.4 Element från andra språk än målspråket	6
2.3.5 Undvikande	7
2.3.6 Förenkling	8
2.4 Andra förenklade språkformer	8
2.4.1 Pidginspråk	9
2.4.2 Teacher Talk	9
2.4.3 Foreigner Talk	10
2.4.4 Baby Talk	11
2.5 Förenklingens roll i språkinläringen	11
2.6 Olika typer av utelämnningar i inlärarespråket	13
2.6.1 Syntaktiska utelämnningar	14
2.6.2 Morfologiska utelämnningar	14
2.6.3 Lexikaliska utelämnningar	16
3 OM MORFOLOGI OCH SYNTAX I FINSKAN OCH SVENSKAN	17
3.1 Morfologi	17
3.2 Syntax	18
4 MATERIAL OCH METODER	19
5 UTELÄMNINGAR I DE FINLANDSSVENSKA ABITURIENTERNAS UPPSATSER I FINSKA	22
5.1 Morfologi	22
5.1.1 Substantiv	23
5.1.1.1 Kasusändelser	23

5.1.1.2 Possessivsuffix	27
5.1.2 Adjektiv	29
5.1.2.1 Kasusändelser	29
5.1.2.2 Komparation	30
5.1.3 Pronomina och räkneord	31
5.1.3.1 Kasusböjning	31
5.1.3.2 Enklitiska partiklar	32
5.1.4 Verb	32
5.1.4.1 Person	33
5.1.4.2 Modus	33
5.1.4.3 Nekkingsböjning	34
5.1.4.4 Infinita verbformer	35
5.2 Syntax	36
5.2.1 Verb	36
5.2.2 Pronomina	37
5.2.3 Konjunktioner	38
5.3 Lexikon	38
5.4 Ortografi	39
6 UTELÄMNINGAR I DE FINSKA ABITURIENTERNAS UPPSATSER I SVENSKA	41
6.1 Morfologi	41
6.1.1 Substantiv	42
6.1.1.1 Pluraländelser	42
6.1.1.2 Bestämd slutartikel	43
6.1.2 Adjektiv	44
6.1.3 Pronomina	46
6.1.4 Verb	47
6.1.4.1 Presensändelse	47
6.1.4.2 Passiv	48
6.1.4.3 Infinitiv	48
6.1.5 Övriga morfologiska utelämnngar	49
6.1.5.1 Prefixet <i>för-</i>	49
6.1.5.2 Adverb	50

6.2 Syntax	50
6.2.1 Substantiv	51
6.2.1.1 Obestämd artikel	51
6.2.1.2 Bestämd artikel	52
6.2.2 Verb	52
6.2.2.1 Infinitivmärket <i>att</i>	52
6.2.2.2 Utelämning av verb	53
6.2.2.3 <i>För att</i> -konstruktioner	54
6.2.3 Prepositioner	54
6.2.4 Pronomina	56
6.2.5 Konjunktioner	58
6.3 Lexikon	59
6.4 Ortografi	60
7 SAMMANFATTNING	61
LITTERATUR	64

1 INLEDNING

Ämnet för min pro gradu-avhandling är utelämnings typer i finnars inläraarsvenska och svenskars inläraarfinska. Som undersökningsmaterial har jag å ena sidan finskspråkiga abiturienters svenskuppsatser i B-svenska och å andra sidan finlandssvenska abiturienters uppsatser i finska. Det är alltså fråga om språk som lärs in formellt i skolan.

Inläraarspråket har intresserat många forskare genom åren. I undersökningar har man t.ex. kommit fram till att det finns olika gemensamma drag i olika inläraarspråk. Det språk som en inlärare har när han håller på att lära sig präglas av många olika särdrag som avviker från de allmänna språknormerna. Utelämnning av olika språkliga element hör till dessa särdrag och fenomenet är typiskt speciellt i början av inläringen.

Syftet med mitt pro gradu-arbete är att redogöra för olika typer av utelämnningar som förekommer i både skivnen inläraarsvenska och skivnen inläraarfinska. De element som ofta utelämnas är ganska förutsägbara, t.ex. olika ändelser, prepositioner och andra små grammatiska formord. Därför antar jag att det också i mitt undersökningsmaterial förekommer gott om sådana utelämnningar. Gemensamt för de utelämnade elementen är att de innehåller litet information.

Föreliggande pro gradu-arbete består av en teoridel och en analysdel där jag presenterar resultaten av undersökningen. I teoridelen redogör jag först för begreppen språkinläring och inläraarspråk med dess typiska drag (kapitel 2). I kapitel 3 behandlas morfologi och syntax i finskan och svenskan.

Analysdelen börjas med beskrivning av undersökningsmaterialet och metoderna (kapitel 4). I följande kapitel behandlas materialet. Jag kommer att ange hurdana utelämnningar det förekommer i materialet och antalet olika utelämnningar. Jag är också intresserad av vilken utelämnings typ som förekommer oftast i materialet och om antalet utelämnningar ökar ju sämre betyget är. Dessutom kommer jag att jämföra skillnaderna i utelämnning mellan de finsk- och svenskspråkigas abiturientuppsatser. Jag försöker också ge möjliga orsaker till utelämnningar.

I undersökningen har jag en ganska grammatisk synpunkt på ämnet. Utelämnningar har jag indelat i olika grupper efter olika språkliga nivåer (morfologi, syntax, lexikon och ortografi) och efter ordklasser. Av de språkliga nivåerna kommer jag att behandla morfologi och syntax lite noggrannare än de två övriga grupperna. Jag har också indelat uppsatserna i tre grupper efter betyget (bra, medelmåttigt och dåligt betyg).

2 OM ANDRASPRÅKSINLÄRNING

2.1 Olika typer av språkinläring

Språkinläringen blev föremålet för forskning när forskarna intresserade sig för hur barnet lär sig sitt modersmål. Sedan utvidgade sig forskningsintresset till andraspråksinläringen. (Enström 1990, 13.) Det var Noam Chomsky som hade en avgörande inverkan på forskningen. Man började empiriskt undersöka också de mentala processerna bakom språkinläringen. En viktig fråga var om de kognitiva processerna är likadana när barnet lär sig sitt modersmål och när en individ lär sig ett annat språk. (Corder 1981, 1-2.)

Det finns skillnader mellan olika typer av språkinläring. Man skiljer mellan *första-* och *andraspråk*. Med förstaspråk menar man barnets modersmål (även två språk när föräldrarna har skilda modersmål) och med andraspråk de språk som lärs in efter modersmålet. Det finns två faktorer som mest påverkar andraspråksinläringen. För det första inverkar den språkliga miljön på inläringen och för det andra har den eventuella undervisningen en betydande roll. Om inläraren lär sig språket i målspråksmiljön helt utan undervisning talar man om *informell* (naturlig, ostyrd) inläring. *Formell* (styrd) inläring sker med hjälp av undervisning i eller utanför målspråksmiljön. Termen *semiformell* inläring syftar på situationen där undervisningen och inläringen på egen hand kombineras. I andraspråksinläringen kan också göras en distinktion mellan *främmande* språk och *andraspråk*. Främmande språk lärs in med hjälp av undervisning utanför målspråksmiljön, t.ex. svenska som lärs in vid universitet i utlandet (svenska i Mellersta Finland). Andraspråk lärs in i målspråksmiljön, t.ex. svenska av en grupp invandrare i Sverige eller svenska på Åland. (Viberg 1987, 9-11)

Det kan också göras en skillnad mellan *språktillägnande* och *språkinläring* (eng. language acquisition / language learning). Språktillägnande innebär att individen lär sig ett språk i naturliga språkinläringssituationer då individen i stor utsträckning är omedveten om skeendet, t. ex. när ett barn lär sig sitt modersmål (jfr informell inläring). Språkinläring förekommer medvetet i styrda språkinläringssituationer med hjälp av regler och övningar (jfr formell inläring). (Ellis 1991, 6.)

Språkinlärningsprocessen betyder att inläraren försöker lära sig språkliga regler som han själv formulerar eller får färdigt formulerade. Inläraren är medveten om de språkliga regler som gäller målspråket och försöker därför följa dem. I början av inlärningsprocessen använder inläraren hellre lexikaliska uttryck än grammatiska, dvs. det är viktigare att budskapet blir förstått än att det är grammatiskt korrekt. I alla språk finns det vissa gemensamma tendenser

enligt vilka inlärare tillägnar sig olika språkliga element. Det har iakttagits att vid språkinläring lär man sig först uttryck för tid och rum och benämningarna om den talande, den tilltalade och den/det omtalade. De svåraste konstruktionerna för en inlärare tycks vara uttryck för negation, frågor, modala element och jämförelser. (Hyltenstam & Wassén 1984, 20-21.)

Det finns skillnader mellan förstaspråksinläringen och andraspråksinläringen, t.ex. inlärarens ålder. Andraspråksinlärare brukar vara äldre än förstaspråksinlärare, vilket leder till att andraspråksinlärare har kunskaper både om hur språket fungerar och hur världen är beskaffad. Det har ändå kommit fram att det finns också likheter mellan första- och andraspråksinläringen vad gäller t.ex. den ordningsföljd i vilken vissa element lärs in. Andraspråksinläraren antas liksom det lilla barnet uppställa hypoteser om målspråket som bekräftas eller falsifieras. (Kotsinas 1985, 161-163.)

Inläringen styrs av både utomspråkliga och språkliga faktorer. Som utomspråkliga faktorer anses individuell begåvning, personlighet, intelligens, motivation, inställning till det nya språket, undervisningsmetoder, inlärningsstil, ålder, minne m.m. Språkliga faktorer som styr inläringen är t.ex. modersmålskunskaper, den redan tillägnade behärskningen av målspråket och eventuella kunskaper i andra språk. (Ellis 1991, 10.)

Före 1960-talet ansågs barnspråket bara vara en avvikelse från vuxenspråket. Under 1960-talet började man se barnspråket som ett eget språk som styrs av ett speciellt regelsystem. På 1970-talet började forskarna genomföra longitudinella studier av inläringen av främmande språk. Då märktes det att det finns likheter mellan regelsystemen i barnspråket och språkinlärnarnas språk. Detta språkssystem kallas för inlärarspråk. (Viberg 1987, 6.) I följande avsnitt kommer jag att gå närmare in på begreppet inlärarspråk.

2.2 Om inlärarspråk

Målspråk är det språk som man håller på att lära sig, dvs. målet för inlärningsprocessen. Inlärarens modersmål kallas för källspråk. Inlärarens språk på väg mellan källspråket och målspråket kallas inlärarspråk. (Viberg 1987, 6-7.) Inlärarspråket anses vara inlärarens egen variant av målspråket. Det är ett självständigt språkssystem som ligger någonstans mellan modersmålet och målspråket. Inlärarspråket har en egen grammatik och egna regler som dock avviker från både modersmålets och målspråkets normer. (Ellis 1991, 50 ff.) Systemet är instabilt, dvs. det är i ständig utveckling och närmar sig målspråksnormer i etapper. Inläraren anpassar reglerna efter de olika situationerna, t.ex. i en informell talsituation kan den felaktiga

formen förekomma medan t.ex. vid uppsatsskrivning används den rätta formen. (Faerch et al. 1984, 270-273.)

Inlärarspråket kan utvecklas så att inläraren mer eller mindre medvetet bildar såväl grammatiska som semantiska hypoteser om målspråkets regler. Därefter testas dessa hypoteser i kommunikativa situationer genom att lyssna, läsa och producera. Om hypotesen visar sig vara felaktig måste den revideras medan hypoteser som fungerar bra automatiseras så småningom. (Ellis 1991, 52.)

I detta sammanhang talar Viberg (1987, 8) om *inlärningsprinciper* i språkinlärningsprocessen. Det är fråga om principer som inläraren utnyttjar för att skapa ett regelsystem på grundval av det språk som han hör omkring sig. Två viktiga termer är också *input* och *output*. Inlärarens egna yttranden brukar kallas *output*. Det språk som inläraren möter kallas däremot *input*, som huvudsakligen består av de yttranden som är riktade till inläraren och de skeenden, föremål, personer osv. som inläraren kan observera i sin omgivning.

Inlärarens kompetens kan sluta utvecklas, dvs. fossiliseras, om han inte längre har motivation att lära sig mera eller om han anser sin kommunikationsnivå vara tillräckligt bra. Fossiliseringen kan också bero på att inlärarens neurolingvistiska kapacitet inte räcker till. Om inlärningens mål är att nå samma nivå i målspråket som en infödd talare är det ytterst få inlärare som når fram till denna nivå. (Ellis 1991, 52.; Linnarud 1993, 41-42.)

2.3 Typiska drag i inlärarspråket

Oavsett inlärarens modersmål, ålder osv. finns det speciella drag som präglar det språkssystem som han använder för att nå kunskaper i något annat språk. Som redan har nämnts har inlärarspråket sitt eget språkssystem som inläraren själv har skapat och som skiljer sig från de regler som gäller för målspråket. Typiska drag som kännetecknar inlärarspråket är *förenkling*, *övergeneralisering*, *undvikande*, *helfrasinlärning*, *innovationer och kompensatoriska uttryck* samt *element från andra språk än målspråket*. De här kan förekomma på alla språkliga nivåer i inlärarspråket såsom i fonologi, morfologi, syntax, lexikon och text / samtal. (Viberg 1987, 30.) I de följande avsnitten kommer jag att kort presentera de olika dragen och därefter speciellt koncentrera mig på olika typer av utelämnningar på den morfologiska, syntaktiska och lexikaliska nivån.

2.3.1 Övergeneralisering

Man talar om övergeneralisering då inläraren har tillägnat sig någon grammatisk regel som han sedan utnyttjar för generellt, dvs. också i sådana sammanhang där den är felaktig. Inläraren har alltså inte lärt sig den rätta grammatikregeln och försöker därför kompensera sina bristande kunskaper genom att övergeneralisera den regel han redan kan. (Viberg 1987, 33-34.)

Hos andraspråksinlärare är övergeneralisering vanligt på det morfologiska och det syntaktiska planet. Det är väldigt typiskt att t.ex. de lättare och vanligare böjningsändelserna eller den raka ordföljden blir överövergeneraliserade på bekostnad av de mindre vanliga och svårare konstruktionerna. T.ex. i svenskan blir preteritumändelsen i första konjugation ofta övergeneraliserad (*köpade* i stället för *köpte*). På det syntaktiska planet orsakar t.ex. den omvända ordföljden problem för inlärare. (Viberg 1987, 33-34.)

2.3.2 Helfrasinlärning

I början är inlärarspråket väldigt kraftigt förenklat. Inläraren lär sig hela oanalyserade meningar genom att imitera t.ex. en infödd talares yttranden. Han kan inte tillämpa några grammatiska regler och därför kan han inte heller variera yttrandes struktur. Inläraren kan t.ex. lära sig ordet i en böjd form och använda sedan i sin produktion den böjda formen som grundform utan att vara medveten om böjningsändelsen t.ex. *Grekländs tungta industrier*. Han förstår dock yttrandets innehåll och kan därför oftast använda det korrekt i olika situationer. (Viberg 1987, 36-38.)

Det finns stora likheter mellan andraspråksinlärarens helfrasinlärning och barnets modersmålsinlärning. I båda fallen lärs ord och uttryck in genom imitering. Den största skillnaden mellan de här fallen är att andraspråksinläraren redan från början tillägna sig och imitera ganska komplicerade yttranden medan förstaspråksinläraren kan i de tidiga stadierna bara imitera enstaka ord. Helfrasinlärning förekommer både på den syntaktiska och morfologiska nivån. (Viberg 1987, 37-38.)

Helfrasinlärning är ett viktigt kommunikationsmedel för andraspråksinläraren. Det är nyttigt att kunna många holistiska uttryck eftersom inläraren kan på så sätt ge samtalspartnern ett intryck att kunna mera än vad han verkligen gör. Genom att använda helfraser kan andraspråksinläraren vinna tid att formulera sitt yttrande enligt de korrekta grammatikreglerna. (Viberg 1987, 37-38.)

2.3.3 Innovationer och kompensatoriska uttryck

Andraspråksinlärarens ordförråd är, speciellt i början av inläringen, ganska litet och därför hamnar han ofta i situationer där hans ordförråd inte räcker till. Då måste han klara sig med det ordförråd han har och försöka omskriva de ord han saknar. Vid sådana tillfällen uppstår ofta nybildningar och parafrafer. (Viberg 1987, 39.)

Nybildningarna är fullt förståeliga ord, som är bildade helt enligt ordbildningsreglerna men som trots det saknar någon direkt motsvarighet såväl i källspråket som i målspråket, t.ex. *röktallrik* i stället för *askkopp*. I det föregående exemplet är ordet *röktallrik* ett förståeligt ord men måste anses som en avvikelse från regeln för sammansättningar eftersom det dubblar det redan lexikaliserade ordet *askkopp* som täcker ordets betydelse. Parafraferna är däremot omskrivningar om de saknade orden, t.ex. *en sak för att sätta ihop papper för häftapparat*. Parafraferna är inte bara ett typiskt drag för inlärarspråket utan de används också av infödda talare när de inte kommer ihåg eller kan något ord. (Viberg 1987, 39.)

2.3.4 Element från andra språk än målspråket

På grund av sina bristande kunskaper i målspråket hämtar andraspråksinlärare ofta element från andra språk, vanligen från sitt modersmål eller något annat språk han kan. Om andraspråksinläraren omedvetet använder konstruktioner hämtade från andra språk kallas detta för *transfer* men om överförandet är medvetet kallas detta för *lån* eller *kodväxling*. (Viberg 1987, 41.) Jfr följande exemplen som är hämtade från mitt material. Nummer inom parentes efter satsen är uppsatsens kodnummer i materialet.

- (1) a. "Täällä ei ole yhtä aseita eikään *soldaatteja*." (141)
- b. Vauvana Tarsan tuli yksinäinen metsässä kun hänen vanhempansa kuollivat, mutta *aappat* hoitivat häntä. (164)
- c. Jag vill att någon förstår mig hemma *still*. (133)
- d. När veckotidningen kommer varje *donnerstag*, läser hon först våra *horoskops*. (149)

I (1a) och (1b) har använts ord från svenskan som är anpassade i finskans böjningssystem. De motsvarande finska orden liknar de svenska orden. I (1c) och (1d) har abiturienter använt främmande ord från engelskan och tyskan. I (1d) har också ordet *horoskop* böjts efter engelskans mönster. I alla exemplen har användningen av främmande ord lett till felaktiga konstruktioner.

Transfer kan vara antingen positiv eller negativ. Transfer anses vara positiv när inläraren överför konstruktioner som är korrekta både i käll- och målspråket. Om de överförda konstruktionerna leder till felaktiga konstruktioner i målspråket kallas transfern negativ (*interferens*). (Viberg 1987, 41.) Ett viktigt begrepp är också *markering*. Strukturer som är vanligare, enklare och lättare att lära in är *omarkerade* medan mera komplexa strukturer är *markerade*. Inlärare tenderar lättare överföra omarkerade strukturer än markerade. (Kotsinas 1985, 164.) T.ex. i språken där det finns en skillnad mellan maskulinum och femininum, hålls maskulinum som omarkerad kategori, dvs. maskulinum får representera båda genus i talet. (Mühlhäusler 1978, 81.)

Enligt Mühlhäusler (1978, 76) ligger det ett samband mellan förenkling och markering. Omarkerade strukturer kan sägas vara mera utbredda bland världens språk och är tillägnade tidigare i barnets språkutveckling. Sådana omarkerade strukturer eller drag i språket är t.ex. CVCV-stavelser, att undvika svåra ljud, att undvika användning av passivum, att i presens använda infinitivform av verbet, att använda lite prepositioner eller inte alls osv.

När det gäller lån och kodväxling använder inläraren medvetet ord och uttryck från ett annat språk eftersom det är lättare för honom att få budskapet fram och han är säker på att lyssnaren förstår. När inläraren använder enstaka ord som på något sätt är anpassade till målspråket talar man om lån (t.ex. *tajta jeans*). Kodväxling betyder att inläraren använder något annat språk än målspråket för att uttrycka hela meningar eller andra längre uttryck (t.ex. *piece of cake*). (Viberg 1987, 44.)

2.3.5 Undvikande

Det är vanligt att inlärarna undviker bl.a. svåra syntaktiska konstruktioner i sitt språkbruk, speciellt om de saknar motsvarighet i deras modersmål. Undvikandet förekommer också på den lexikaliska nivån då inläraren föredrar något vanligare ord framför ett sällsyntare ord även om ordet tillhör hans passiva ordförråd. (Blum-Kulka & Levenston 1983, 123-126.; Viberg 1987, 36.)

Undvikandet är ett svårt fenomen att upptäcka eftersom det inte yttrar sig genom direkta språkfel. Oftast är det enda sättet att jämföra hur ofta inlärarna använder vissa konstruktioner i sin produktion och jämföra resultatet med användningsfrekvensen av samma konstruktioner t.ex. hos en grupp infödda talare. Om frekvensen visar sig vara betydligt lägre hos inlärare kan man konstatera att det är fråga om undvikande. (Viberg 1987, 36.)

2.3.6 Förenkling

Det mest typiska drag som präglar inlärarespråket på de tidiga stadierna är förenkling som förekommer nästan på alla språkliga nivåer. Förenklingen innebär att inlärares utelämnar olika grammatiska element som t.ex. böjningsändelser, artiklar osv. Kännetecknande för de utelämnade elementen är att de innehåller jämförelsevis litet information, de är alltså ganska förutsägbara (*redundanta*). (Viberg 1987, 31-32.) Även om formord inte har någon betydelse i satsen, fyller de ändå viktiga funktioner i den. Prepositioner, konjunktioner och vissa adverb anger t.ex. vilka relationer innehållsorden har till varandra. (Kotsinas 1985, 41.)

Förenklingen präglar talet t.ex. på så sätt att talet blir långsammare, innehåller tvekljud och yttrandet är indelat i flera korta bitar som följs av förhållandevis långa pauser. Dessa är tecken på att språket / talet inte ännu är så automatiserat. Talet liknar telegramstil. Om situationen inte absolut kräver de utelämnade elementen klarar sig inlärares bra med sin förenklade stil och har inga behov att ändra den. (Viberg 1987, 31-32.)

Kotsinas (1985, 85) talar om en viss inlärningsordning som gäller formordklasser, prepositioner, kopulaverb, pronomen och konjunktioner. Hon skiljer mellan tre olika grupper beroende på deras användning av formord i sin produktion. Den första gruppen, de minst avancerade, har ett minimalt förråd av formord. Den andra gruppen, de något mer avancerade, kan använda vissa formord speciellt om de hör till fasta fraser. Den tredje gruppen, de mest avancerade, har kommit en god bit på väg emot en målspråksriktig användning av formord.

2.4 Andra förenklade språkformer

Reducerade språkformer förekommer i många språken i världen. De utgör en viktig del av den input som språkinlärares möter i sin omgivning och det hör till en infödd talarens kommunikativa kompetens att kunna använda sådana språkformer i lämpliga situationer. Dessa situationer är mycket förutsägbara. Typiska förenklade koder är t.ex. Foreigner Talk och Baby Talk. (Corder 1981, 79.) Olika förenklade system kan effektivt utnyttjas i kommunikativa situationer. Anpassningen har flera funktioner: Talaren försöker göra kommunikationen lättare och underlätta förståelsen, anpassningen stärker det affektiva bandet mellan talaren och lyssnaren, det är lättare för inlärares att bearbeta input om den modifieras osv. (Kristiansen 1992, 22-26.)

Håkansson (1987, 8) konstaterar att det finns likheter i strukturer mellan Foreigner Talk, Baby Talk, pidginspråk och inlärarespråk. Av detta drar hon slutsatsen att det finns universala

mönster enligt vilka språkbruket fortgår i sådana situationer. Corder (1981, 81-82) däremot konstaterar att de förenklade språkformerna ligger närmare en inre form av alla världens språk. De språkvarianter som vanligen uppfattas som normala är bara mer komplexa former av denna inre form.

2.4.1 Pidginspråk

Det finns likheter mellan skilda varianter av inlärarspråk, trots att både talarnas målspråk och deras modersmål är olika. Men dessutom tycks det finnas tydliga likheter mellan inlärarspråket och s. k. pidginspråk i olika delar av världen. (Kotsinas 1985, 129.)

Ett pidginspråk är ett kontaktspråk som har uppstått när människor utan ett gemensamt språk har varit tvungna att kommunicera med varandra. Ett pidginspråk är en blandning av två språk. Vanligen är en av dessa språk engelska eller franska, dvs. något av de stora världsspråken. I sådana språken är grammatiken starkt förenklad och språket innehåller också ord från båda språken. (Linnarud 1993, 52.; Kotsinas 1985, 129.)

Ett exempel på handelskontaktspråk är russenorsk som växte fram på 1700-talet när ryska handelsmän och norska fiskare bedrev handel i Nordnorge. Russenorsk är en blandning av norska och ryska ord samt en del internationella sjömansord. Russenorsk är utdött sedan 1917 men finns bevarat i nedteckningar. (Kotsinas 1985, 129.)

Andra pidginspråk är t.ex. New Guinean Pidgning och Hawaiian Pidgin English. De uppstod under kolonialtiden med engelska som baspråk. De lever fortfarande kvar och har kreoliserats, dvs. utvecklats från att vara enkla kontaktspråk till att bli mer utbyggda språk, som nuförtiden också används som modersmål för vissa grupper. (Kotsinas 1985, 129.)

En likadan förenkling som kännetecknas ett pidginspråk förekommer också i formella inlärningssituationer, speciellt hos svagare elever. Enligt Schumann kan pidginisering ses som en modell för andraspråkstillägnande. (Kristiansen 1992, 22.)

2.4.2 Teacher Talk

Det är en förutsättning för språkinläring att inläraren har i sin omgivning en möjlighet att möta förenklad input som är begriplig för honom. Den borde ligga lite över den nivå som inläraren för tillfället befinner sig på. På så sätt utvecklas språkkunskaperna i naturlig ordning.

Klassrummet kan vara en optimal omgivning för språkinläringen om läraren modifierar sitt tal på rätt sätt. (Krashen 1985, 2-3.) Nästan allt språkbruk i klassrummet där främmande språk lärs in kan sägas vara en förenklad form av målspråket (Kristiansen 1992, 22).

Håkansson har undersökt språket i klassrummet. Hennes undersökning behandlar hur svenska lärare anpassar sitt tal när de undervisar invandrare i L2-svenska. Hon har märkt i sin studie att talet som riktas till inlärare skiljer sig i hög grad från talet som riktas till infödda talare. Typiska drag som präglar Teacher Talk är t.ex. att lärare använder enklare satser, dvs. få underordnade satser och färre t.ex. adjektivattribut. Ordförrådet är också reducerat, t.ex. samma verb används flera gånger. Det kan dessutom skiljas tre grupper verb, nämligen verb som infödda talare ofta använder, verb som behövs i undervisningen, och verb med ett vitt semantiskt fält. Lärare talar långsammare till nybörjare och håller mera pauser, så att inlärare får mera tid att upprepa och bearbeta meddelandet. (Håkansson 1987, 24-70).

Enligt Håkansson blir lärarnas tal mer komplext när eleverna blir mer avancerade. Också hastigheten i talet ökar när eleverna har blivit mera avancerade. Modifieringen hjälper eleverna att förstå bättre vad läraren försöker uttrycka. (Håkansson 1987, 124-125; Linnarud 1993, 100.) Linnarud (1993, 104) påstår också att Teacher Talk behövs eftersom endast läraren kan anpassa sitt språk så att det ligger på rätt nivå för eleverna.

Håkansson (1987, 19-20) konstaterar att lärare använder medvetet ofullständiga satser i klassrummet när de kommunicerar med eleverna, t. ex. om läraren vill att eleven fyller i någon sats. I normalt språkbruk skulle sådana ogrammatiska konstruktioner vara ett tecken på tveksamhet eller brist på planeringstid.

2.4.3 Foreigner Talk

En infödd talare har en tendens att förenkla språket till en nivå som han tror sig att en inlärare befinner sig på. Ofta leder denna modifiering till ogrammatiska konstruktioner. Ju mera spontan en situation är och ju större behovet att kommunicera är, desto större är också sannolikheten att ogrammatiskt Foreigner Talk förekommer. På grund av språket som inläraren möter i sin omgivning skapar han en uppfattning om språksystemet och dess användning i kommunikation. (Corder 1981, 3.; Håkansson 1987, 20.; Kristiansen 1992, 24.)

Modifiering förekommer på alla språkliga nivåer: i fonologin (långsamt taltempo, tydligt uttal); i morfologin (utelämnningar av morfem och artiklar samt användning av infinitivform av verbet); i syntaxen (enkla och korta satser) osv. Ordförrådet är ganska reducerat, man

undviker svåra ord och upprepningar förekommer ofta. (Kristiansen 1992, 24.) Ett enda ord kan t.ex. uttalas på ett speciellt sätt med en viss intonation så att det kan uppfattas som en fråga (Linnarud 1993, 100).

2.4.4 Baby Talk

Baby Talk (Motherese, Caretaker Speech) skiljer sig från pidginspråk och Foreigner Talk på så sätt att det är grammatiskt korrekt. Trots detta är Baby Talk en kraftigt förenklad form av de vuxnas språk. Förenklingen har funktionen att göra talet lättare att förstå och därför är det en bra modell för barnet som håller på att lära sig sitt modersmål huvudsakligen genom imitation. (Kristiansen 1992, 26.)

Typiska drag i Baby Talk är t. ex. följande: Talet är långsamt och tydligt, dvs. intonationen är överdriven och artikulationen mycket tydlig. Meningarna är korta, enkla och grammatiskt korrekta. Ordförrådet är kraftigt reducerat, talet består mestadels av innehållsord. Verb står mest i presensform, eftersom talet gäller "här och nu" -situationer. Det finns också mycket upprepningar. (Littlewood 1984, 15; Linnarud 1993, 25-26.)

2.5 Förenklingens roll i språkinläringen

Vilken roll spelar förenklingen i språkinläringen och på vilket sätt kan den klassificeras? Beroende på synsättet kan den betraktas som en produktions-, planerings-, kommunikations- eller inlärningsstrategi. Olika strategier gör det lättare för en inlärare att använda språket effektivt. Man vill att belastningen är så liten som möjligt. Sådana strategier förekommer både i modersmålet och i inlärarspråket, men när kunskaperna i språket blir bättre används de inte så mycket. Några inlärare har dock kvar dem hela tiden. (Clahsen et al. 1983, 92-93.)

Förenklingen kan vara *en produktionsstrategi* när en inlärare inte använder all den grammatiska kunskapen som han i princip äger för att uttrycka sig med skrift eller med tal. Inläraren är tvungen att göra kompromisser mellan sina kommunikativa behov och svårigheterna i den mentala bearbetningsprocessen. (Clahsen et al. 1983, 93.)

Bristande automatisering är en av orsakerna till den förenkling som är karakteristisk för tidiga stadier av både första- och andraspråksinläringen. Eftersom kontrollerade processer tar stor bearbetningskapacitet i hjärnan, räcker inte kapaciteten till för att bilda mer komplexa yttranden. (Viberg 1987, 29.) Ett tecken på att förenklingen främst har med produktionen att

göra föreligger om den är variabel, i synnerhet om utelämningen tenderar att förekomma i de fall då satsens helhetsstruktur är mer komplicerad eller i de situationer där tiden att planera yttrandet är mer begränsad (Viberg 1987, 43).

Förenklingen kan också betraktas som *en planeringsstrategi*. I detta sammanhang talar Ellis (1991, 178-179) om semantisk och lingvistisk förenkling. De här två förenklingstyperna skiljer sig från varandra på det sättet att när det är fråga om semantisk förenkling kodar inläraren inte alla propositionella element, dvs. han kan utelämna sådana semantiska element som agent eller objekt. Skälet för utelämningen kan vara att inläraren inte känner till ordet som betecknar detta element, eller att elementet inte innehåller mycket information. Lingvistisk förenkling däremot betyder att inläraren utelämnar syntaktiska formord och morfem. Skälet för detta kan vara att inläraren helt enkelt vill effektivera produktionen.

Några forskare anser förenklingen vara *en kommunikationsstrategi*. Då vet inläraren på grund av sin egen erfarenhet att en för noggrann koncentration på talets yttre form påverkar kommunikationssituationen så att talet blir långsamt och ansträngande för mottagaren. Genom att utelämna onödiga element kan detta problem undvikas. (Selinker 1972, 220.) Faerch & Kasper (1983, 38-44) säger att kommunikationsstrategin är en potentiellt medveten plan med vilken en inlärare försöker lösa ett problem som hindrar honom att nå ett visst kommunikativt mål.

Kommunikationsstrategier kan indelas i två huvudgrupper. Den första gruppen innebär reduktionsstrategier och den andra genomförandestrategier. Distinktionen mellan de två grupperna beror på att inläraren i den första typen undviker problemet. I den andra typen försöker inläraren på något sätt lösa kommunikationsproblemet. (Faerch & Kasper 1983, 38-44.)

Reduktionsstrategierna kan indelas i formell och funktionell förenkling. Formell förenkling, alltså utelämning eller undvikande av olika språkliga element, används för att undvika fel och för att göra kommunikationen effektivare. Några inlärare tenderar att använda långt automatiserade, säkra regler och element och undvika de bristfälligt automatiserade. Det är ett naturligt beteendemönster att undvika fel. I skolundervisningen betonar man också språkets korrekthet och inlärarna kan därför uppfatta att det är önskvärt att producera felfritt språk, annars skulle kommunikationen misslyckas. Det finns också inlärare som helt medvetet använder normavvikande konstruktioner som i alla fall fungerar i kommunikationssituationen. (Faerch & Kasper 1983, 38-44.)

Med funktionell förenkling menas att inläraren avstår från det kommunikativa målet eller reducerar det bara i viss mån. Till funktionell förenkling hör t.ex. följande strategier: man undviker ett problematiskt ämne (topic avoidance), man ger upp (message abandonment) eller man bibehåller det propositionella innehållet, men uttrycker det med mer allmänna medel (meaning replacement). (Faerch & Kasper 1983, 38-44.)

Förenklingen kan också definieras som *en inlärningsstrategi*. Förenklingen används då för att göra inlärningsuppgiften lättare. Med hjälp av förenkling byggs upp hypoteser om målspråket. För att underlätta språkinläringen väljer inläraren de hypoteser som ur hans egen synpunkt är lätta att bilda och som är nyttiga i kommunikationen. (Ellis 1990, 52; Ellis 1991, 171.) Littlewood (1984, 28) anser att transfer och övergeneralisering kan uppfattas som underkategorier av förenkling. Transfer innebär att man använder redan existerande kunskaper i L1 och övergeneralisering att man utnyttjar tidigare inlärd L2-regler. Om man använder sådana regler som man redan känner till, blir inlärningsuppgiften enklare.

Clahsen et al. (1983, 94, 196) gör en distinktion mellan restriktiv och elaborativ förenkling. Med restriktiv förenkling vill man göra produktionen effektivare. Uttrycket förblir då begripligt för mottagaren. Inläraren kan t.ex. utelämna ett pronominent subjekt om det kan förutsägas med hjälp av talsituationen eller den språkliga kontexten. Elaborativ förenkling för sin del fungerar som inlärningshjälp. Om inläraren utelämnar det pronominenta subjektet i kontexter som kräver tillämpandet av inversionsregeln, kan detta betyda att inläraren håller på att lära sig denna regel. Eftersom tillämpandet av den nya regeln är osäkert, utelämnas subjektet för att undvika inversionen. Elaborativa förenklingar försvinner när regeln har lärts in ordentligt. Restriktiva förenklingar kan däremot förekomma längre.

2.6 Olika typer av utelämningar i inlärarspråket

Små barn tenderar att utelämna formord och böjningsmorfem när de talar, men meddelandet är helt begripligt ändå. Små barn talar också ofta om "här och nu". Sammanhanget är vid detta fall klart och därför är budskapet förståeligt. Liknande drag finns också i inlärarspråket. (Kotsinas 1985, 42.)

I det här avsnittet kommer jag att redogöra litet närmare för utelämningstyperna i inlärarspråket. Jag kommer att beskriva t.ex. när förenkling kan anses vara en typ av utelämning. Jag beskriver också hur utelämning förekommer på det syntaktiska, morfologiska och lexikaliska planet.

2.6.1 Syntaktiska utelämningar

Det är vanligt att inläraren stryker små grammatiska formord i sin produktion, speciellt på de tidiga stadierna av sin inläring. De utelämnade elementen orsakar att uttrycket blir ogrammatiskt även om de själva inte har någon större betydelse. (Kotsinas 1985, 41, 85.) De element som ofta stryks har olika funktioner i satsen. De kan t.ex. vara pronomen (som subjekt), prepositioner, artiklar och vissa verbala element (kopulaverbet och hjälpverbet *ha / vara*). (Viberg 1987, 31.) Det pronomina subjektet kan lätt utelämnas när subjektet redan är känt och utelämningen inte vållar några förståelsesvårigheter för mottagaren. Inlärarna tenderar också att ofta utelägna verbet i sådana fall där andra satsdelar innehåller mer viktig information än själva verbet som t.ex. i satsen *Jaa, gammal tid bättre*. (Clahsen et al. 1983, 203, 226.) I det föregående exemplet finns det inget verb men innehållet av satsen kommer tydligt fram.

Förutom utelämningen av formord kan satsen bli förenklad på grund av ordföljden. Förenklad ordföljd beror på den kontext i vilken ordföljdsregeln förekommer. Inläraren kan ha lärt sig ordföljdsregeln och kan tillämpa den i enkla kontexter men om kontexterna blir mera komplexa utelämnar inläraren den redan inlärd regeln och använder någon enklare variant av den i stället. Exempel på en förenklad ordföljd är t.ex. användningen eller utelämningen av den omvända ordföljden i frågesatser, i huvudsatser som står efter en bisats eller i huvudsatser som inleds av något adverbial eller ett objekt. De flesta inlärarna kan tillämpa inversionsregeln i några av de ovannämnda fallen men inte nödvändigtvis vid alla fall. Det verkar som om det är lättast för en inlärare att använda inversionsregeln korrekt i sådana satser som inleds med ett adverbial. (Clahsen et al. 1983, 171-173.)

På de tidiga stadierna av inläringen är det en viktig form av den syntaktiska utelämningen att relativsatserna är sällsynta eller fattas helt och hållet i inlärarspråket. När inlärare använder relativsatser kan det hända att relativmarkören saknas eller att de lånar relativmarkören från sitt modersmål. Att inlärare undviker sådana här syntaktiska konstruktioner beror på att de anser dem vara icke-obligatoriska eller upplever dem för komplexa. (Schumann 1983, 345-352.)

2.6.2 Morfologiska utelämningar

På det morfologiska planet utelämnas vanligtvis substantivets, adjektivets och verbets böjningsmorfem (Viberg 1987, 32). Utelämningen av olika slags morfem kallas av Littlewood

(1984, 28) också för "*redundancy reduction*" eftersom de utelämnade elementen anses vara icke-nödvändiga för det semantiska innehållet.

Pica (1983, 465) har konstaterat att utelämningen är mera typisk hos sådana inlärare som lär sig språket informellt medan de som lär sig språket formellt brukar överanvända de syntaktiska reglerna. Kotsinas (1985, 111, 129) har i sin forskning kommit fram till att utelämning inte är beroende av inlärarens modersmål. Hon har jämfört andraspråksinlärare i svenska med skilda modersmål, t.ex. finska, turkiska, grekiska, spanska osv. Hon upptäckte att ett gemensamt drag för alla inlärare var att böjningsändelser utelämnades, jfr:

- (2) a. Min fru diska och suga.
(Min fru diskar och dammsuger.)
b. Jag göra själv.
(Jag gjorde / har gjort det själv.)

I (2a) och (2b) har verbets tempusändelser utelämnats. Morfem som är de minsta betydelsebärande enheterna i språket är därför alltid grammatiskt sett obligatoriska. Vissa inlärare tenderar att utelämna t.ex. ändelsemorfem men försöker därefter kompensera dem genom att använda olika lexikaliska element: substantivets pluraländelser ersätts med räkneord, tempus med tidsadverbial om verbet saknar böjningsändelsen (Kotsinas 1985, 111-116; Viberg 1987, 32.) Jfr:

- (3) a. Jag har fem bror.
(Jag har fem bröder.)
b. Jag gör läxorna i går.
(Jag gjorde läxorna i går.)

I svenskan bildas plural av substantiv med flera olika böjningsändelser (*-or*, *-ar*, *-er* osv.). Om inläraren inte kan bilda plural på detta sätt, använder han ofta singularform med plural betydelse, t.ex. *fem bror*, *två minut*, jfr (3a) ovan. Det uppstår inte nödvändigtvis missförstånd eftersom talaren kompletterar de morfologiska markörerna med lexikala markörer, t.ex. med räkneord i plural, som i första exemplet. (Kotsinas 1985, 114.)

Tempus bildas i svenskan med hjälp av en blandning av morfologiska och lexikala medel och kan därför vålla svårigheter för inläraren. Kotsinas (1985, 114-115) har i sina studier märkt att temporala hjälpverb är sällsynta hos inlärare och de flesta inlärarna också har problem med presens- och preteritumformer. Ibland saknas verbet helt i satsen. För att uttrycka tid används olika tidsuttryck (*nu*, *i går*, *i morgon* osv.) som i exempel (3b) ovan. Framtiden uttrycks ofta med ordet *kanske*. Detta beror på att framtiden är någonting som är osäkert och överkligt, t.ex. *Kanske kommer på påsk*.

Typiskt för inlärarspråket är att om det finns både ett lexikalt (analytiskt) och ett morfologiskt (syntetiskt) uttryck för en viss grammatisk funktion i ett språk, tenderar inläraren att föredra det lexikala uttryckssättet, t.ex. *inte skön* (oskön), *inte bra* (dålig). Det beror på att det lexikaliska uttrycket verkar vara tydligare för inlärare. (Kotsinas 1985, 111-116.)

2.6.3 Lexikaliska utelämningar

Lexikaliska utelämningar förekommer oftast som undvikande. Det är möjligt att inläraren känner till det utelämnade ordet men använder det aldrig i sin produktion. Orsaker till detta kan vara ordets svåra uttal eller stavning, en oregelbunden böjning, en svår rektion eller att ordet saknar en direkt motsvarighet i inlärarens modersmål. För att ersätta det svåra eller obekanta ordet använder inläraren ofta t.ex. synonymer, omskrivningar, inlånade ord eller några överordnade begrepp. (Blum-Kulka & Levenston 1983, 123-126.)

Lexikaliska utelämningar kan bero på inlärarens begränsade ordförråd. Eftersom han inte alltid känner till det passande ordet i olika kommunikationssituationer använder han flitigt de ord han behärskar. Detta kan leda till *lexikalisk överanvändning* eller *semantisk utvidgning*. (Kotsinas 1985, 86-87.)

- (4) a. *Jag går till Sverige med båt. => reser (semantisk utvidgning)
- b. Vädret är bra. => vackert, fint (lexikalisk överanvändning)

Semantisk utvidgning (betydelseutvidgning, överextension) betyder att ordet används i vidare betydelse än vad det har i målspråket. I stället för det mer specificerade ordet tenderar inläraren att använda det ord som har den vidaste betydelsen, alltså ordet, som har det minsta antalet betydelsekomponenter. Detta kan t.ex. bero på att inläraren kanske inte vet ordets exakta betydelse. Inläraren kan också mycket väl känna till den exakta betydelsen av ordet men använder det ändå i situationen där han behöver ett ord med en näraliggande betydelse, och detta ord är främmande för honom. Orsaken till semantisk utvidgning kan också, men inte alltid, vara betydelseinterferens från modersmålet. (Kotsinas 1985, 86-87.) Ibland är det dessutom möjligt att modersmålet och målspråket tillåter en viss betydelseutvidgning av ett speciellt ord. Så är fallet t.ex. med det svenska ordet *gammal* som också har sådana bibetydelser som 'dålig', 'utsliten', 'oanvändbar'. I grekiskan och i finskan kan motsvarande ord ha liknande betydelser. (Kotsinas 1985, 88.)

Med lexikalisk överanvändning menar man att ordet eller uttrycket som inläraren använder står för flera uttryck, dvs. ett enda ord får representera något som i målspråket kan uttryckas på flera alternativa sätt. Ordet används korrekt enligt målspråkets regler men betydligt oftare

än vad infödda talare gör. T.ex. uttrycker inläraren positiva eller negativa uttryck med bara ett ord även om han vet att det finns synonymer till de ord han använder. Semantisk utvidgning kan till skillnad från lexikalisk överanvändning leda till missförstånd eftersom ordets betydelse förändras. (Kotsinas 1985, 86-87, 102.)

3 OM MORFOLOGI OCH SYNTAX I FINSKAN OCH SVENSKAN

3.1 Morfologi

Finskan i motsats till svenskan kan sägas vara ett syntetiskt språk. Svenskan är däremot ett analytiskt språk. Som syntetiska språk betraktas sådana språk där grammatiska morfem har en funktion som osjälvständiga ändelser. Ju mera bundna grammatiska morfemkategorier ett språk har och framför allt ju flera sådana man kan sätta efter varann i ett ord, desto mera syntetiskt är språket. I ett analytiskt språk däremot uttrycks olika relationer mellan ord med små formord, t.ex. med artiklar eller prepositioner. Ett exempel på detta är finskans ord *isälleni* 'far till min', som i svenskan uttrycks med frasen *till min pappa*. (Karlsson 1984, 25.)

Finska nomen böjs i fjorton kasus, medan svenskan bara har två kasus: nominativ och genitiv. Det innebär att många sådana relationer som i svenskan uttrycks med självständiga prepositioner (fria morfem), återges i finskan med bundna ändelser. (Karlsson 1984, 25.)

Finskan kan också sägas ha ett större förråd av morfologiska kategorier. Ägaren till någonting uttrycks ofta enbart med ändelser och inte med possessivpronomen som i svenskan (jfr finskans *kirjani* 'bok + min' motsvaras i svenskan *min bok*). Syntetiskheten i finskans morfologi yttrar sig också på det sättet att det finns ett stort förråd av avledningsändelser med vilka man bildar nya ord av rötter (minimala fria morfem) eller av redan avledda stammar. Ett annat exempel på finskans syntetiskhet är att finskan med bundna grammatiska morfem återger också sådana företeelser som i svenskan har syntaktiska eller prosodiska manifestationer, t.ex. *ja/nej*-frågor och ibland emfas, jfr. *Tuletko? - Kommer du?* ; eller *tulenhan - visst kommer jag*. (Karlsson 1984, 25-26.)

Förutom syntetiskheten har finskan också en annan morfologisk huvudegenskap, nämligen agglutinerings. I detta bör det också noteras att finskans grundläggande morfologiska process är suffigering, dvs. fogning av grammatiska morfem som efterställda ändelser till rötter. Finskan har ju inga prefix eller infix, det finns nästan enbart efterställda suffix. (Karlsson 1984, 26.)

Som rent agglutinerande betraktas sådana språk där grammatiska morfem mekaniskt fogas till roten utan åtföljande morfofonematiska växlingar i vare sig rot eller ändelser. Finskans ordstruktur är ofta agglutinerande i detta avseende, t.ex. ordet *autonkin* kan indelas i separata morfem: *auto* (*bil* - roten), *-n* (genitivändelse) och *-kin* (*också*). Men finska ord kan också ha mera komplicerade morfofonematiska växlingar vilka uppstår som en biföljd av suffigeringsprocesserna, t.ex.

(1) a.	vesi	'vatten'	(nominativ)
b.	vede-n	'vattnets'	(genitiv)
c.	vet-tä	'vatten'	(partitiv)

Roten /vesi/ har flera olika allomorfer beroende på vilka suffix som följer och vilken fonologisk struktur dessa suffix har. Morfofonematiska växlingar inom samma morfem gör att finskan inte kan betraktas som ett rent agglutinerande språk. (Karlsson 1984, 26-27.)

Finskan är dock till sin natur mera agglutinerande än t.ex. svenskan. Finskans ord är också morfologiskt segmenterbara oftare än svenskans ord. Morfemgränserna är reella och konstaterbara. Relationen mellan betydelseenheter, semem, och uttrycksenheter, morfem, är således ibland entydigare i finskan än i svenskan. (Karlsson 1984, 27.)

Finskans syntetiska och agglutinerande morfologi, de många avlednings- och böjningsmorfemen samt element som fråge- och emfaspartiklar har den påverkan att finska ord blir betydligt längre än svenska ord. Det kan också konstateras att finska ord innehåller således mera information än svenska ord, jfr *autoissanikin* - *också i mina bilar*. (Karlsson 1984, 28.)

3.2 Syntax

Finskans morfologiska syntetiskhet har viktiga följder till syntaxen. Den traditionella skiljelinjen mellan morfologi och syntax innebär att morfologin beskriver grammatiken inom ordet, syntaxen däremot grammatiken mellan ord. Med hänsyn till detta kan konstateras att finskan jämfört med svenskan kännetecknas av en ganska betydande morfologisering. (Karlsson 1984, 63.)

Företeelser som i svenskan är syntaktiska, är i finskan ofta helt eller delvist morfologiska, t.ex. bildningen av frågor och identifieringen av subjekts- och objektskonstituenten. Finskans enklitiska partiklar (t.ex. *-ko*, *-kin*, *-kaan* o.s.v.) motsvaras i svenskan av olika syntaktiska och lexikala uttrycksmöjligheter. Finskans possessivsuffix kan många gånger jämföras med utsätta

självständiga subjekt i svenskan. Typiskt för finskan är också den rikliga förekomsten av satsmotsvarigheter och nominalformer för verben. T.o.m. hela satser kan syntetiseras, dvs. transformeras till verbord. (Karlsson 1984, 63.)

4 MATERIAL OCH METODER

Finland är ett tvåspråkigt land, m.a.o. det finns två officiella språk i Finland, nämligen finska och svenska. I större delen av landet talas finskan som modersmål, svenskan är modersmål för bara ca 300 000 människor. De svenskspråkiga befolkningen bor huvudsakligen på västkusten, i Helsingforstrakten och på Åland.

Svenskan är ett obligatoriskt ämne i de finska skolorna. Det betyder att alla finskspråkiga elever måste någon gång i sitt liv komma i kontakt med det svenska språket. I teorin kan nästan alla människor i Finland svenska, men i praktiken är situationen mycket annorlunda. I skolorna lärs in språket formellt och det beror helt på elevens eget intresse, om han vill upprätthålla sin praktiska språkkunskap. Det finns människor som aldrig i sitt liv stöter på talad svenska. Speciellt i mellersta och östra Finland finns det många sådana människor. De finlandssvenska eleverna har en större möjlighet att komma i kontakt med finskspråkiga människor, eftersom finskan talas ju av majoriteten av befolkningen. Men ändå finns det också sådana bland de finlandssvenska som har mycket dåliga kunskaper i finska. T.ex. på Åland finns det många människor som inte alls kan tala eller förstå finska. Skälet för det är att finskan är där ett valfritt ämne i skolorna.

Attityder till svenska språket är också ofta mycket negativa. Man anser att man aldrig kommer att behöva svenska någonstans. Detta påverkar naturligtvis elevernas motivation för att lära sig svenska.

När det gäller mitt forskningsmaterial, har jag ingen information om abiturienternas eget intresse för språket. Det kommer inte fram om de har lärt sig språket bara i skolan eller hurdana kontakter de möjligen har haft med människor som talar ett främmande språk.

Teoridelen av detta arbete baserar sig huvudsakligen på undersökningar av talat språk (svenska, tyska och engelska). Mitt undersökningsmaterial däremot består av skrivet språk, nämligen av abiturienternas uppsatser. Jag kommer att undersöka och analysera finskspråkiga abiturienternas svenskuppsatser i B-svenska och finlandssvenska abiturienternas uppsatser i finska. Materialet har jag fått från institutionen.

De finska abiturienterna har skrivit sina uppsatser om förhållanden mellan föräldrarna och ungdomarna, om skrock, om hundens betydelse för människan eller så har de haft en möjlighet att svara på en insändare som gäller utseendet. Det är bra att konstateras att beroende på skolundervisningens natur och undervisningsmaterialet är ordförrådet ganska likadant i alla uppsatserna, dvs. samma ord och fraser förekommer ofta. Materialet härstammar från 1986 och hela korpusen omfattar 210 uppsatser. I följande tabell anges fördelningen av rubriker i mitt material som består av en del av den ursprungliga korpusen:

Tabell 1 *Rubriker i svenska uppsatser skrivna av finska abiturienter*

Rubrik	f	%	Ord per uppsats		
			Medelvärde	Median	Min-Max
Ett svar på en insändare	34	45,3	191	184	142-263
Ingen förstår mig hemma	22	29,3	179	181	139-249
Hunden i människans tjänst	11	14,7	175	177	143-243
Skrock-jag tror inte på det	8	10,7	177	174	155-220
Totalt	75	100	180,5	179	139-263

Det mest populära ämnet bland uppsatserna i materialet är ett svar på en insändare. Bara åtta uppsatser behandlar skrock. Av tabell 1 framgår det också hur långa uppsatserna har varit: antalet ord i de kortaste och längsta uppsatser och också den genomsnittliga längden och medianen rubriksvis.

De finlandssvenska abiturienterna har skrivit sina uppsatser om en dröm av en bättre värld, om en film de har sett, om elevernas arbete eller om djurens rättigheter. Materialet härstammar från 1987 och är en del av en textkorpus med 182 uppsatser. Jfr:

Tabell 2 *Rubriker i finska uppsatser skrivna av finlandssvenska abiturienter*

Rubrik	f	%	Ord per uppsats		
			Medelvärde	Median	Min-Max
Om en film	25	33,3	165	164	131-195
Elevernas arbete	21	28	172	170	135-215
Drömmen om en bättre värld	20	26,7	169	164	129-225
Djurens rättigheter	9	12	177	174,5	153-206
Totalt	75	100	171,8	167	129-225

En tredjedel av uppsatserna i detta material behandlar någon film. Bara nio abiturienter har skrivit sina uppsatser om djurens rättigheter. Jämfört med svenska uppsatser är finska uppsatser i medeltal kortare.

Jag har indelat uppsatserna i tre grupper beroende på betyget: Första gruppen består av elever som har fått ett bra betyg (78-99 poäng), den andra gruppen av elever som har fått ett medelmåttigt betyg (58-77 poäng) och sista gruppen av elever som har fått ett dåligt betyg (under 58 poäng). Detta har jag gjort med båda material. I fortsättningen använder jag förkortningarna Bra, Med och Dålig i tabellerna när det är fråga om betyget.

Tabell 3 *Betyg i svenska uppsatser*

Betyg	f	Ord per uppsats			
		Ord	Medelvärde	Median	Min-Max
Bra (95-78)	25	4881	195	187	155-263
Med (75-58)	25	4413	177	174	142-219
Dålig (55-30)	25	4480	179	179	139-243
Totalt	75	13 774	183,7	179	139-263

Såsom det framgår av tabell 3 innehåller varje grupp 25 uppsatser, så att antalet svenska uppsatser är sammanlagt 75 (antalet finska uppsatser är detsamma). Bland finskspråkiga abiturienter har den bästa eleven fått 95 poäng och den sämsta 30 poäng. I tabell 3 anges också det totala antalet ord i svenska uppsatser (13 774). I följande tabell anges antalet ord i finska uppsatser efter betyget:

Tabell 4 *Betyg i finska uppsatser*

Betyg	f	Ord per uppsats			
		Ord	Medelvärde	Median	Min-Max
Bra (95-78)	25	4315	173	170	135-215
Med (72-58)	25	4161	166	167	131-209
Dålig (52-15)	25	4239	170	167	129-225
Totalt	75	12 715	169,7	167	131-225

Det bästa betyget i finlandssvenska abiturienternas uppsatser är 95 poäng och det sämsta bara 15 poäng. Det totala antalet ord är sammanlagt 12 715 i finska uppsatser.

De svenska uppsatserna är kontrollästa och korrigerade. De finska uppsatserna har jag själv gått igenom och korrigerat så att det kan finnas utelämnningar som jag inte har märkt. Det finns också textställen som kanske kunde uttryckas på många olika sätt och det finns flera tolkningsmöjligheter. Uppsatserna har jag valt ganska slumpmässigt. Det enda kriteriet har varit betyget.

Uppsatserna finns lagrade på datorskivan. Bearbetningen har jag börjat med att klassificera och koda förekomsterna av de olika utelämningsstyperna. Som klassificeringskriterier har jag haft de språkliga nivåerna och ordklasserna. Framplockningen av exemplen ur det kodade materialet har skett med hjälp av datorprogrammet OCP.

Analysen av materialet är både kvantitativ och kvalitativ. Den kvantitativa analysen innebär att jag bl.a. tar reda på i vilken utsträckning de olika utelämningsstyperna förekommer i mitt material. I den kvalitativa analysen beskriver jag de olika utelämningsstyperna i materialet med exempel som är hämtade ur materialet. Jag försöker också ge orsaker till utelämningsfall. Hos många utelämningsgrupper ger jag bara några exempel. Efter varje exempelsats förekommer det ett kodnummer inom parentes. Detta nummer är uppsatsens ordningsnummer i den ursprungliga korpusen.

5 UTELÄMNINGAR I DE FINLANDSSVENSKA ABITURIENTERNAS UPPSATSER I FINSKA

I de svenskspråkiga abiturienternas uppsatser i finska förekommer det sammanlagt 434 utelämningsfall. Den största gruppen utgör morfologiska utelämningsfall, jfr tabell 5 nedan:

Tabell 5 *Utelämningsfall på olika språkliga nivåer i finska uppsatser*

Språklig nivå	Bra	Med	Dåligt	Totalt	%
Morfologi	35	104	186	325	74,9
Syntax	5	13	25	43	9,9
Lexikon	2	7	9	18	4,1
Ortografi	4	15	29	48	11,1
Totalt	46	139	249	434	100

Av tabell 5 framgår det antalet utelämningsfall på de språkliga nivåerna. Antalet utelämningsfall anges också betygsgenomsnitt. Det kan märkas att antalet utelämningsfall på var och en av de språkliga nivåerna ökar ju sämre betyget är.

5.1 Morfologi

På det morfologiska planet förekommer alltså det största antalet utelämningsfall, 74,9 %. Abiturienterna har utelämnat bl.a. kasusändelser, verbets ändelser, possessivsuffix och enklitiska partiklar. I följande tabell anges antalet utelämningsfall ordklassvis:

Tabell 6 Utelämningar på det morfologiska planet i finska uppsatser

Ordklass	Bra	Med	Dåligt	Totalt	%
Nomen/kasusändelser	27	67	138	232	71,4
Verb	4	21	28	53	16,3
Adjektiv	-	-	4	4	1,2
Possessivsuffix	2	13	13	28	8,6
Enklitiska partiklar	2	3	3	8	2,5
Totalt	35	104	186	325	100

Av tabell 6 framgår att olika kasusändelser saknas mest. Nästan två tredjedelar av morfologiska utelämningar är av den här typen. Av tabell 6 framgår också att det finns ganska stora skillnader i antalet utelämningar mellan de olika betygsgrupperna. Antalet ökar ju sämre betyget är. Endast när det är fråga om possessivsuffix och enklitiska partiklar finns det inte så stora skillnader mellan de som har fått ett medelmåttigt betyg och de som har fått ett dåligt betyg. Antalet utelämningar är detsamma i båda grupperna.

5.1.1 Substantiv

Substantivord hör till *nomen*. Förutom substantiv inbegriper nomen också ordklasserna adjektiv, pronomen och räkneord. De här ordkategorierna böjs i finskan på samma sätt, därav kommer namnet nominalböjning. Finska nomen har två egentliga böjningskategorier, numerus och kasus. Finska nominalord kan också innehålla ändelser som uttrycker ägare (possessivsuffix) samt enklitiska partiklar som framför allt har syntaktiska och pragmatiska funktioner. (Karlsson 1984, 30.)

5.1.1.1 Kasusändelser

Det finns fjorton produktiva kasus i finskan. Med produktiva menas sådana kasus som fritt kan fogas efter stammar. Av dessa kasus är några i praktiken ganska sällsynta. Det stora antalet kasusformer i finskan är orsaken till den allmänna uppfattningen att finskan är ett speciellt svårt språk. (Karlsson 1984, 31.)

De olika kasusformerna kan skiljas från varandra på grund av olika efterställda ändelser. Den grundläggande skillnaden mellan svenskan och finskan är att vad svenskan uttrycker med framförställda fria morfem, uttrycks i finskan med efterställda bundna morfem. (Karlsson

1984, 31-32.) Det är kanske på sin plats att göra en kort presentation av finskans kasussystem.

Namn	Allomorfer	Betydelser	Exempel
Nominativ	-	grundform	auto (bil)
Genitiv	-n	possessiv	auton (bilens)
Akusativ	-t, -n, -	funktionell objektsmarkör	hänet (henne)
Partitiv	-A, -tA	obest. mängd, del av helhet	autoa (bil)
Inessiv	-ssA	inne i	maassa (i landet)
Elativ	-stA	ut ur	maasta (ut ur landet)
Illativ	-Vn, -hVn, -seen	in i	maahan (in i landet)
Adessiv	-llA	på; med	hyllyllä (på hyllan)
Ablativ	-ltA	från; av	hyllyltä (från hyllan)
Allativ	-lle	ut på; åt	hänelle (åt henne)
Essiv	-nA	såsom	lääkärinä (såsom läkare)
Translativ	-ksi	förändring till	vanhaksi (till gammal)
Abessiv	-ttA	utan	rahatta (utan pengar)
Komitativ	-ine-	i sällskap med	vaimoineen (med sin fru)

De stora bokstäverna i ändelserna betyder variation i vokalbruket. T.ex. tecknet V står för en ospecificerad vokal. Det kan alltså vara vilken vokal som helst beroende på ordstammen. Tecknet A däremot betyder att vokalen kan antingen vara a eller ä. (Karlsson 1984, 32.)

Partitiv har en mycket viktig ställning i finskans kasussystem. Skälet för detta är att det kan markera både subjekt, objekt och predikativ i satsen samt uppträda också som någon annan satsdel. Några verb kräver också partitiv. (Ikola 1991, 28; Karlsson 1984, 32.)

Förutom partitiv kan också akusativ uppträda som objekt i satsen. Skillnaden mellan dessa två är att partitivobjektet uttrycker ofta irresultativ aspekt och akusativ resultativ aspekt. Objektet i nekande satser markeras nästan alltid med partitiv. (Karlsson 1984, 85-87.) Några exempel:

- (1) a. Hän kirjoitti kirjettä. (Han skrev på ett brev.)
b. Hän kirjoitti minulle kirjeen. (Han skrev ett brev till mig)
- (2) a. Nyt Antti ajaa autoa. (Nu kör Antti bil.)
b. Antti ajoi auton kotiin. (Antti körde bilen hem.)

- (3) a. Hän rakensi taloa. (Han byggde på ett hus.)
 b. Hän rakensi talon. (Han byggde ett hus.)

I exemplen ovan anger satserna (1a), (2a) och (3a) i satsparen irresultativ och satserna (1b), (2b) och (3b) resultativ aspekt.

I materialet har ofta ett böjningsmorfem utelämnats och det har lett till fel. I sammanlagt 136 fall är kasusändelsen inte utsatt vid substantiv. Den absolut svåraste kasusformen för de svenskspråkiga abiturienter tycks vara partitiv som alltså har en ganska viktig ställning i finskan. Partitivändelsen har utelämnats i 72 fall när det gäller substantivord, jfr:

- (4) a. Charley (Charles Bronso) on tullut auttamaan ystävänsä *Bill*, joka pelkää jotakin. (112)
 b. Nykyään vaikuttaa valitettavasti siltä, että kaikki ohjaajat seuraavat *Spielberg* ja *Hollywood*. (119)
- (5) a. Vanhemmat tuntevat että heidän poikansa elää ja tarvitsee heidän *apunsa*. (160)
 b. On paljon ihmisiä tänään, jotka todella tarvitsevat *kissansa* tai *koiransa*. (032)
- (6) a. Elokuvassa ei ole vain *kurjuus*, vaan myös vähän *rakkaus*. (157)
 b. *Köyhyys* ei ollut. (127)
 c. Ei ole *sodat*, ei ole *nälkä* ja ei ole *kurjuus* mutta jos jotakin sellaista tapahtuisi kaikki tulisivat auttamaan. (130)
- (7) a. Saadakseen *raha* he käyvät ansiotyössä. (021)
 b. Yrityksille ja kauppoille opiskelijat ovat halpa *työvoima*. (021)
 c. Elintarviketuotteiden *tuhlaus* oli vähennetty. (010)
 d. Illalla juotiin vähän *olut* ja *viini* jotta tultaisiin vähän ”iloisiksi”. (125)
 e. Minusta koulunkäynti joutuu kärsimään, jos on tehtävä *työ* samanaikaisesti. (098)

I (4a) och (4b) har partitivändelsen utelämnats vid främmande egennamn. I (5a) och (5b) har ändelsen inte satts ut före possessivsuffixet, dvs. en vokal saknas så att ordet förekommer i sin grundform. I (6a), (6b) och (6c) borde enligt reglerna vara partitivform eftersom man i satserna helt förnekar existensen av det som subjektordet syftar på och då används alltid partitiv. I (7b) är det frågan om substantivpredikativ, som anger ‘ämne’, ‘grupp’ eller ‘art’ i obestämd mängd och vid sådana fall står predikativet i partitiv. I (7c) och (7e) gäller det objektet i irresultativa satser och i (7a) och (7d) uttrycker partitivobjektet obestämda mängder av delbara ord.

Förutom partitiv tycks också ackusativ vålla svårigheter för abiturienter. I 31 fall har ackusativens ändelse utelämnats vid substantiv. I mitt material förekommer det inga utelämnningar av den här typen i abiturientgruppen som har fått ett bra betyg, jfr:

- (8) a. Elokuvassa tapaamme kolme uskomatonta henkilöä, *Zack, Jack* ja italialainen *turisti* (Beniogni), jotka ovat joutuneet samaan vankilaan Lousianassa. (119)
- b. Hän etsii nuoria, jotka tappoivat *Bill*, ja hän löytää niitä. (112)
- (9) a. Yrittäkäämme kertakaikkiaan tehdä jotakin yhdessä, jotta saisimme yhtä kaunis *maailma* kuin se, jonka oli unissani. (137)
- b. Olin nähnyt erittäin hyvä *elokuva*. (113)
- c. Meggy rakastaa pappia, joka omistaa Meggyn *koti*.
- d. He saavat *lapsi, Justine*. (156)
- e. Menossani pyörälle otin *omena* omenapuusta ja se maistui herkullista. (179)

I alla exemplena är det fråga om ackusativobjekt. I (8a) och (8b) vållar återigen de främmande egennamnen svårigheter för abiturienterna. De främmande egennamnen borde också böjas på samma sätt som alla andra substantiv i finskan genom att foga ändelsen till ordstammen.

En tredje större grupp som är svår för abiturienter är genitiv. Ändelsen saknas i 17 fall, jfr:

- (10) a. *Ihmiset* täytyy työskennellä ja se voi joskus olla kauhea. (104)
- b. *Ilma* ja *vesi* pitää olla kirkas ja puhdas ennen kuin tulee ihana elää tässä. (140)
- c. Mutta nyt *ohjaaja* onnistuikin tehdä elokuvan joka sisältää kaikki. (164)
- d. Sain nähdä *ihmisiä* kuolla käsissäni. (166)
- e. Jos *oppilas* todella on pakko käydä työssä hänen kannattaisi jo alusta lähtien etsiä sellaista työtä josta hän saa työkokemusta tulevaa ammattia varten. (018)
- (11) a. He saavat tutustua työelämään ja siitä on paljon hyötyä *ammattivalinnassa*. (020)
- b. No asiaan, Newman esittää vanhan *biljardipelaajan* joka nykyään on jättänyt biljardin taakseen ja myy viskiä elääkseen. (081)
- c. Kun *eläin*hoitaja saapui seuraavana aamuna hän löysi kuolleita eläimiä kaikkialta. (125)
- d. Mutta sitten on myös ihmisiä, jotka eivät ota mitään vastuuta pienestä *perhe*-jäsenestään. (032)

I exemplen (10a), (10b), (10c) och (10e) finns det sådana verb som kräver genitivform av substantiv, t.ex. *pitää, olla pakko*. I (10d) hör genitivformen ihop med satsförkortningen. Den andra gruppen av utelämnningar av genitivändelser utgör sammansatta ord där första delen av ordet borde förekomma i böjd form, jfr exemplen (11a), (11b), (11c) och (11d).

I materialet förekommer det också utelämnningar av andra kasusändelser än de ovannämnda. Sammanlagt 16 gånger har någon annan kasusändelse utelämnats. Några exemplen:

- (12) a. Jos oppilaalla on työpaikka jossa hän viihtyy työ voi olla *rentoutuminen* koulusta ja auttaa häntä jaksamaan tehdä raskasta koulutyötä. (110)
- b. Pitäisi varoittaa lapsia jo pienestä pitäen puhumasta tuntemattomille ihmisille. Ennen kaikkea *ihmiset*, jotka haluavat tarjota kyytiä, makeisia tai muita lahjoja. (160)
- c. *Dan*, *Meggyn* ja *Ralphin poika*, tulee myös papiksi. (156)
- (13) *Kysymys* miksi niin monta koululaisia on työssä illalla koulun jälkeen on kyllä vaikea vastata. (108)
- (14) Ja minä jaksoin: Kaikkiällä on uusia laiskottelunsuksia mutta ei *Lasse*, hänen puusuksiansa meni rikkoksi kun Jon halusi katsoa niistä. (152)
- (15) Minusta Little Big Man tuntuu *totta* ja *oikein* ja *Dustin Hoffman* on loistava. (157)

I exemplen (12a), (12b) och (12c) har elativens ändelse utelämnats. I (13) borde illativens ändelse vara utsatt. I (14) saknas adessivändelsen och i (15) ablativens ändelse. Alla de fyra ovannämnda kasusformerna hör till finskans lokalkasussystem, de uttrycker platser eller riktningar. Förutom dessa fyra räknas också inessiv och allativ med i gruppen.

Utelämnningar av kasusändelser kan bero (åtminstone delvis) på att svenskan har bara två egentliga kasus, nominativ och genitiv, och alla andra förhållanden uttrycks med prepositioner, medan man i finskan använder olika böjningsmorfem. Speciellt svårt är det för en abiturient att välja objektets form. Ofta står objektet i partitiv när det i svenskan uttrycks med obestämd form, och i ackusativ när ordet i svenskan förekommer i bestämd form. Men så är det inte alltid. Vid ackusativ är det också förvirrande att ackusativen inte har en egen ändelse och i vissa fall är den ändelselös och liknar ordets grundform. Ofta beror valet av kasusform helt på kontexten och därför är det svårt för dem som har något annat språk än finska som modersmål. Inte ens alla finskspråkiga kan språket så bra att de alltid kan välja t.ex. rätt objektsform.

5.1.1.2 Possessivsuffix

Possessivsuffix är något som hör till finskans specialiteter. Possessivsuffix anger ägaren och informerar om ägaren är i pluralis eller singularis samt om den representerar första, andra eller tredje person. I andra språk uttrycks ägaren med possessivpronomen. (Karlsson 1984, 34; Ikola 1991, 73.) Possessivsuffix i finskan:

	Sg.	Pl.
I Person	-ni	-mme
II Person	-si	-nne
III Person	-nsA, -Vn	-nsA, -Vn

I talad finska, framför allt i ledigare sammanhang, lämnas possessivsuffixen ofta bort. Ur informationssynpunkt kan man förstå betrakta signaleringen av ägaren med possessivsuffix som överflödig eftersom ägaren redan uttrycks en gång med framförställda pronomen. Därför är det inte någon överraskning att dubbelsignalering ofta undviks. (Karlsson 1984, 34-35.)

I skrivet språk låter det ganska underligt om possessivsuffixen utelämnas. I materialet förekommer det sammanlagt 28 fall där possessivsuffix inte har satts ut. Denna siffra innehåller alla ordklasser, mest är det dock substantiv som saknar possessivsuffixen, jfr:

- (16) a. Tule sitten *minun mukaan* kaupunkiin. (177)
- b. *Minun unelma-maailma* oli vain uni. (140)
- c. Siksi *minun koulunkäynti* kärsii vähän silloin ja tällöin. (100)

- (17) - Kuka on *sinun takana*? Kysyin poikatoveristani. (177)

- (18) a. Hän ei tiedä, missä Paula, *hänen sisar*, asuu. (116)
- b. Pidän *hänen filmeistä* paljon. (112)
- c. Barissa tapasi Pirkko vanhan *luokkatoverin* Pekka ja he aloittivat keskustelemaan. (158)

- (19) a. *Meidän* teollistuneet maat likkavat *meidän luontoa*. (171)
- b. Olen varma että onnistumme jos asetamme *tavoitteena* levitä rakkautta kanssaihmisillemme. (010)

- (20) *Heidän isä* on maanviljelijä. (116)

I alla exemplen har possessivsuffixen utelämnats, i (16a), (16b) och (16c) ändelsen i 1 person singularis (-ni). I (17) har ändelsen i 2 person singularis (-si) inte satts ut. I (18a), (18b) och (18c) gäller det 3 person singularis (-nsA, -Vn). I de sista exemplen har ändelsen i pluralis utelämnats, i (19a) samt (19b) 1 person (-mme) och i (20) 3 person (-nsA, -Vn). Utelämningar av den här typen kan man förvänta sig hos de svenskspråkiga abiturienterna eftersom ägaren i svenskan uttrycks bara med possessivpronomen. I finskan är ett framförställt pronomen inte ens obligatoriskt, jfr (18c) och (19b). Det som förvånade mig var att det ändå inte fanns mera utelämningar av possessivsuffix.

Skälet för att possessivsuffixet har utelämnats kan vara inverkan från talad finska där det ofta saknas, jfr *mun pyörä*, *meidän talo* osv. Att possessivsuffixet utelämnas kan också bero på interferensen från svenskan eftersom svenskan saknar motsvarande konstruktion.

5.1.2 Adjektiv

I finskan böjs adjektivet i numerus och i kasus liksom alla andra nomen. Adjektivet kan förekomma i satsen i predikativ eller i attributiv ställning. I attributiv ställning står adjektivet före sitt huvudord och kongruerar efter sitt huvudord.

5.1.2.1 Kasusändelser

I materialet förekommer sammanlagt 77 fall där någon av adjektivets kasusändelser saknas. Partitivändelsen saknas i 55 fall, varav 42 i predikativ och 13 i attributiv ställning, jfr.

- (21) a. Ulkona oli hämmästyttävän *kaunis*, aurinko paistoi koko ajan ja ei ikinä satoi. (137)
- b. Siinä maailmassa oli myös sinisiä meriä ja valkoisia tuntureita mutta siellä oli *kirkas* ja *puhdas*. (140)
- c. Saadaan tietää ettei ole *helppo*, mutta kyllä se *hauska*, vaikka niin *vaikea* usein. (157)
- d. Maailmassansa on *kallis* ostaa tavarat, jotka halutaan ja jos työ voi antaa rahat työskentellään tietysti, niin että saadaan rahat, jotka tarvitaan. (149)
- e. Joessa vesi on *kirkas* ja *juomakelpoinen*. (178)
- f. Kaikki oli niin *vihreä*, niin...niin paljon *parempi* kuin kotona. (178)
- g. Mielestäni koulunkäynti on kauhean *ikävä* mutta minua huvittaa työskennellä. (009)

- (22) a. Kun työpaikalla on kiire esim. joulukuussa tavarataloissa on stressikuukausi heille, silloin opiskelijat ovat *hyvä* ja *halpa* työvoima. (021)
- b. Valitettavasti työnantajat voivat käyttää nämä ihmiset hyväkseen, maksamalla heille *pienet* palkat. (019)
- c. Tunnustan muutamat, mutta siinäkin on *lukemattomat* kasvit, joita en voisi unissanikaan kuvitella. (141)

I (21a), (21b) och (21c) saknas subjektet i satsen och predikativet måste därför stå i partitiv. I exempel (21d) är subjektet en infinitiv och satsen kräver ett partitivpredikativ. I exemplen (21e), (21f) och (21g) är det återigen fråga om ett adjektivpredikativ som enligt reglerna måste stå i partitiv eftersom subjektet i satsen är ett delbart ord. I (22a), (22b) och (22c) förekommer

adjektiven i attributiv ställning. Deras huvudord är predikativ i satsen och det borde böjas i partitiv, därför borde också adjektivattributen stå i partitiv, eftersom adjektiv i attributiv ställning böjs efter sitt huvudord. I exemplen har abiturienten utelämnat alla böjningsändelser i hela frasen. I exemplen (22b) och (22c) står adjektiven i pluralis. Jag har betraktat som utelämningsfall också de ord som står i nominativ pluralis och som borde ha någon annan ändelse i stället eftersom nominativen är ju ordets grundform. Det är dock möjligt att abiturienten i sådana fall har menat använda ackusativ.

Ackusativändelsen saknas i 13 fall, som alla gäller attributiv ställning, ett par exempel:

- (23) a. Olin nähnyt erittäin *hyvä* elokuva. (113)
- b. Mutta Jim Jarmusch on nyt tehnyt *pieni*, *mustavalkoinen* elokuva pienellä budjetilla ja tulos on niin kiinnostava, uusi ja katselijat eivät voi lakata nauramasta. (119)
- c. ”Olen tänään nähnyt maailman *paras* filmi!” (116)
- d. Kun kaksi minuuttia oli jäljellä, otti joukkueen kapteeni pallon, ja ampui *kova* laukaus 35. metristä ylanurkkaan. (159)

I (23a)-(23d) har ackusativändelsen utelämnats i attributiv ställning. Det är fråga om objektets bestämning och också huvudordet står utan ändelse.

I nio fall har translativens ändelse utelämnats, alla i predikativ ställning, jfr:

- (24) a. Yhtäkkiä kello soi. Minä sain sen nopeasti *hilja* mutta paljon *parempaa* se ei tullut, koska olin niin erittäin väsynyt että haluaisin vain nukkua, nukkua ja vielä nukkua. (179)
- b. Mutta ensi ihmisien täytyy tulla *parempi* ja sitten luonto voi tulla *parempi*. (171)

I båda exemplen saknas translativens ändelse (-*ksi*). Vid adjektiv är det värt att märka att ändelser ofta saknas i hela fraser, dvs. ändelsen är utelämnad både vid adjektiv och dess möjliga huvudord.

5.1.2.2 Komparation

I finskan liksom i svenskan har adjektivet tre komparationsformer: positiv, komparativ och superlativ. Adjektivets komparation är mycket regelbunden i finskan. I positiv har adjektivet ingen ändelse. I komparativ är ändelsen *-mpi/-mpA* eller *-mA*. I superlativ är ändelsen *-in /-inpA* eller *-immA* beroende på ordstammen. Den enda oregelbundna böjningen har adjektivet *hyvä*, i komparativ *parempi* och i superlativ *paras*. (Ikola 1991, 39-40.)

I fyra fall saknas ändelsen vid komparation. Alla dessa fall förekommer i sådana abiturientuppsatser som har fått ett dåligt betyg.

- (25) Mukaana matkalla ovat kaikenlaiset ihmiset, jotka tekevät elokuvan *enemmän jännittävää ja hauskaa*. (152)
- (26) a. Minun mielestäni se oli ehdottomasti *eniten hauska* kun Lasse ajaisi hiihtähissillä ensimmäisen kerran. (152)
 b. Elokuvan päähenkilön nimi on John Rambo ja hän on yksi heiltä joita olivat mukaan Vietnam-sodassa ja olivat sen jälkeen *halveksinut* kaikkista ihmisestä. (161)

I (25) har adjektiven nog böjts men ändå saknas de egentliga komparativändelserna. Abiturienten har försökt kompensera uttrycket med ordet *enemmän* 'mera' men i finskan fogas ändelsen direkt till adjektivet. I (26a) har superlativändelsen utelämnats. Exempelsatsen är från samma uppsats som (25) och återigen har abiturienten använt ett hjälpord *eniten* 'mest' för att uttrycka komparation. I (25) och (26a) har inläraren alltså utnyttjat en lexikalisk strategi. Han har ersatt komparationsformen med en omskrivning, kanske under påverkan av sitt modersmål. Det är också möjligt att ordets böjning vållar svårigheter för abiturienten och det är lättare för henne/honom att använda något hjälpord. I (26b) saknas superlativens ändelse helt och abiturienten har inte heller kunnat böja ordet korrekt.

5.1.3 Pronomina och räkneord

5.1.3.1 Kasusböjning

Pronomina och räkneord böjs liksom alla andra nomen i kasus. I materialet finns det 19 fall där kasusändelsen saknas hos pronomina och fyra fall där räkneordet förekommer i oböjd form.

- (27) a. Kaikilla täytyy olla sellainen tilaisuus ainakin *yksi* kertaa hänen elämässään. (100)
 b. Kaikki ihmiset puhuvat *yksi* kieli. (181)
- (28) a. Miksi *sellainen* sattuu?
 b. Mielestäni *kaikki* vanhemmat pitäisi mennä katsomaan ja kokemaan todella huippuluokan elokuvaa. (016)
 c. Koko perhe voi nähdä *tämä* elokuva, ei vaan nuoret. (116)
 d. Valitettavasti työnantajat voivat käyttää *nämä* ihmiset hyväkseen, maksamalla heille pienet palkat. (019)

- (29) a. Little Big Man on paras elokuva, *joka* olen nähnyt. (157)
 b. Filmissä on Cleanyn perhe, *joka* oli yksi vain tyttö ja on hänen elämänsä saadan seurata. (156)

I (27a) borde räkneordet vara i ackusativ och i (27b) i partitiv. Båda är bestämmingar till objektet i satsen. Också huvudordet saknar kasusändelsen. I (27a) har dessutom huvudordet en fel böjning. I (28a) är partitivens ändelse inte utsatt. I (28b) saknas genitivändelsen. I (28c) är det återigen frågan om ackusativobjektet och i (28d) partitivobjektet. Exempler (29a) och (29b) gäller relativa pronomina. I (29a) saknas ackusativens ändelse och i (29b) adessivens ändelse.

5.1.3.2 Enklitiska partiklar

De enklitiska partiklarna (-*ko*, -*kin*, -*kAAn* osv.) förekommer alltid sist i finska ord, efter alla egentliga avlednings- och böjningsändelser. I materialet har en partikel utelämnats åtta gånger, varav sex vid pronomener och två vid verb. Jag behandlar också de verbfall här i samband med pronomina.

- (30) a. Työssäkäyminen voi tuoda ihmiselle niin paljon *muuta*, ei ainoastaan rahaa. (098)
 b. Minusta työssäkäyminen on paljon *muuta* kuin rahallista hyötyä.
- (31) a. - Harjoittelimme ahkerasti voittaaksemme ottelun, sanoi joukkueen kapteeni sitten, ja kyllä he *harjoittelivat*. (159)
 b. Toivon ja uskon, että ehkä uneni ei *ole* mahdoton. (133)

I (30a) och (30b) har partikeln -*kin* utelämnats. I varje utelämningsfall vid pronomina är det fråga om pronomener *muu*. I (31a) saknas partikeln -*kin* vid verbet. I (31b) är det däremot fråga om partikeln -*kaan* vid negativa uttryck. De enklitiska partiklarna är inte obligatoriska men de gör texten livligare och har alltså pragmatiska eller semantiska funktioner.

5.1.4 Verb

En grundläggande skillnad finns mellan infinita och finita verbformer. De finita verbformerna böjs i person enligt satsens subjekt. Förutom i person kan finita verb också böjas i tre ytterligare kategorier: i aktiv/passiv, tempus och modus. Dessutom kan en verbstem förses med avledningsändelser och också enklitiska partiklar kan fogas till verbord (jfr avsnitt

5.1.3.2). De infinita formerna (infinitiver och particip) kan inte böjas i person. (Karlsson 1984, 36.)

5.1.4.1 Person

Finskan har sex grammatiska personer, tre i både singularis och pluralis. Finskan har dessutom en fullständig personkongruens, vilket innebär att varje grammatisk person i subjektsfunktion kräver att verbet förses med en speciell ändelse (*tulen, tulet, tulee; tulemme, tulette, tulevat*). (Karlsson 1984, 38.)

I mitt material förekommer det 17 fall där personändelsen har utelämnats, några exempel:

- (32) a. Se on varmasti hyvä kokemus, kun *he* myöhemmin *jättää* kotiansa. (109)
 - b. *Kaikki ihmisiä pelkää* nuoria, mutta ei Charley. (112)
 - c. Sanoin että se on siksi että meillä on niin paljon tehtaat, ja *tehtaat tekee* ilma likaa. (140)
 - d. Tämä on hyvin tärkeä seikka ja juuri tästä syystä *vanhemmat saisi* nähdä totuuden siitä mitä oli olla amerikkalainen sotilas tässä sodassa. (016)
 - e. *Tyttö ja lääkeri oli* sitten *meneet* naimisiin. (113)
 - f. *Isä ja äiti oli* koko aian *kuunnelleet* minua. (113)
- (33) Toisin sanoen, tämä elokuva oli erittäin erikoinen ja *oli* jättänyt elokuvan itkien, minä sanoin. (113)
- (34) Ja sitä kaikimme kenties *haluaisi* tehdä! (164)

Den största gruppen av utelämningsfall av personändelser hos verb tycks utgöra ändelsen i tredje person pluralis *-vat*, som exemplen (32a)-(32f) visar. Också andra personändelser har utelämnats. I exempel (33) saknas ändelsen i första person singularis *-n* och i (34) första person pluralis *-mme*. Det är kanske talspråkets inverkan att ändelsen har utelämnats. Skälet för de oböjda formerna kan också vara att svenska verb inte böjs i person.

5.1.4.2 Modus

I finskan anger de olika moduskategorierna olika sätt på vilka talaren kan framställa handlingen, dvs. hur talaren ställer sig till det sagda. Finskan har fyra modus: indikativ, konditionalis, potentialis och imperativ. Indikativ är ett omarkerat normalmodus eller nollmodus som anger handlingen som faktiskt eller verkligt. Konditionalis ställer normalt ett villkor för handlingen och är speciellt vanlig i *jos*-satser (jfr svenskans *skulle*-konstruktioner samt gamla konjunktivformer). Potentialis anger handlingen som möjlig eller tänkbar och

anses vara ganska skriftspråklig. Imperativen uttrycker befallningar. (Karlsson 1984, 40; Ikola 1991, 57-58.)

I materialet förekommer det bara sådana utelämningar av modustecken som gäller konditionalis med ändelsen *-isi-*. I sex fall har ändelsen fallit bort. Utelämningar av den här typen förekommer inte i abiturientuppsatser som har fått ett dåligt betyg.

- (35) a. Kaikki olemmehan välistä miettineet sitä , miten maailman tilanne olisi voinut olla nykyisin jos olot *olivat* olleet toisin. (010)
- b. Työpaikat eivät riitä kaikille jotka *halusivat* oman ansiotyön. (100)
- c. Jos me nuoret *saimme* mennä töihin iltaisin, kadulla olisi paljon rauhallisempi. (100)

I alla exemplen har ändelsen hos konditionalis utelämnats och i stället används preteritum. Skälet för det är möjligtvis transfer från svenskan eftersom i svenska bisatser uttrycks konditionalis med modalt preteritum.

5.1.4.3 Nekningsböjning

I finskans system för nekning finns det inte någon exakt motsvarighet som nekningsord till svenskans *inte*. Finskans nekningsord är ett verb som böjs i person enligt satsens subjekt, dvs. det kongruerar i person liksom övriga verb. (Karlsson 1984, 42.)

Personändelsen går före hela verbfrasen efter neknings verbet. Passiv-, tempus-, och modusmorfemen går däremot efter huvud verbet (eller hjälp verbet *olla* om sådant är utsatt). De nekande imperativerna har ett speciellt nekning verb *älä* till vilket de behövliga personändelserna fogas. (Karlsson 1984, 42-44; Ikola 1991, 56.)

Jag har hittat 17 fall i materialet där någon ändelse saknas i negatiosuttryck, jfr:

- (36) Matkustimme maahan, jossa *en* koskaan *oli ollut* ennen. (134)
- (37) a. Ulkona oli hämmästyttävän kaunis, aurinko paistoi koko ajan ja *ei* ikinä *satoi*. (137)
- b. Pirkko ja hänen luokkatoverinsa puhuivat kauan suomea ja Stefan *ei ymmärssi* niin paljon. (158)
- c. Huomasin myös *ettei* lehtien otsikkot *puhuivat* skandaleista, kuten meidän lehtiemme. (179)
- (38) He aikoivat mennä syömään ruokasaaliin, koska he *eivät ole syöneet* seitsemään tuntiin. (158)

(39) Elokuvassa hän oppisi laiskottelemaan, ja koska hän *ikinä aikaisemmin on laiskotellut* se ei mene niin hyvää, ja se on suurissa tunteissa. (152)

I exempel (36) har abiturinten blandat negationsuttryck och jakande uttryck i perfekt. I exemplen (37a), (37b) och (37c) har negationsuttryck och jakande uttryck blandats i preteritum. I (37c) saknas också personändelsen vid negationsordet. I (38) har man använt perfekt i stället för pluskvamperfekt. I bisatsen borde verbet stå i pluskvamperfekt eftersom verbet i huvudsatsen står i preteritum. I (39) däremot saknas hela negationsordet och verbet förekommer i jakande form.

Nekningsböjningen hos verb är ganska komplicerad i finskan. Man måste komma ihåg att böja många ord, medan det i svenskan ofta räcker till att tillägga negationsordet *inte* till satsen. Negationen kan också uttryckas med något prefix (jfr *skön-oskön*) eller något adverbial (*aldrig, knappast*) i svenskan. Därför är det inget under att nekningens böjningen vållar svårigheter för svenskspråkiga.

5.1.4.4 Infinita verbformer

De infinita verbformerna (infinitiverna och participen) kan inte uppträda som finita personböjda predikat i satsen. De är besläktade med nominalord, eftersom de kan böjas i kasusformer och förses med possessivsuffix. På grund av detta kallas dessa verbformer ofta nominala. Endast participen har en fullständig kasusböjning, infinitiverna förekommer bara i ett fåtal kasus. Finskan har fyra particip, presens och perfekt i både aktiv och passiv. Alla de fyra participen är primärt adjektiviska till sin funktion. (Karlsson 1984, 45-46.)

De övriga infinita verbformerna kallas infinitiver. Till denna kategori hör t.ex. verbets traditionella grundform, den s.k. första infinitiven. Infinita verbformer kan bildas både på rötter och på avledda stammar. Vissa infinitiver kan också förekomma i passiv. De infinita verbformerna har olika specifika ändelser för att ange vilken form det är fråga om. De här morfemen anger då syntaktisk funktion och saknar inneboende betydelse. (Karlsson 1984, 45.)

Det finns 13 utelämningsfall i mitt material som gäller infinitiver och particip, jfr:

(40) Olen varma, että onnistumme jos asetamme tavoitteena *levitä* rakkautta kanssaihmisillemme. (010)

(41) a. Samalla he tietysti *oppivat pitää* huolen itsestään. (109)
b. Lopuksi nuori, kaunis lääkeri *sai* hänet *herätä* taas. (113)

- c. Mutta, ensin he voittivat 3-0 ja sitten 2-1 cupissa, ja joukkue sai heidän pelinsä *kulkea*. (159)

(42) Sain nähdä ihmisiä *kuolla* käsissäni. (166)

(43) Meidän täytyy nähdä koulunkäyminen niinkuin työ, monta kertaa se on paljon helpompi olla tavallissa työssä *verrattu* koulunkäyntiin. (108)

I (40) saknas i första infinitivets ändelse en konsonant och en vokal. Ordets betydelse har förändrats, *levitä* 'spridas' och *levittää* 'sprida' har olika betydelser men ord liknar dock varandra i båda språken. I (41a), (41b) och (41c) har tredje infinitivets ändelse *-mA-* utelämnats tillsammans med illativens ändelse. Exempel (42) gäller första particip, ändelsen *-vA-* saknas. I (43) är participets ändelse utsatt, men ordet saknar essivens ändelse *-na*.

5.2 Syntax

På det syntaktiska planet förekommer det inte så mycket utelämningar i de finlandssvenska abiturienternas uppsatser i svenska, bara 9,9 % av alla utelämningar. Jag har tagit hänsyn till de fall där något ord saknas och det har lett till ogrammatiska konstruktioner. Sådana ord som saknas i satser är verb, pronomina och konjunktioner, jfr tabell 7 nedan:

Tabell 7 *Utelämningar på det syntaktiska planet i finska uppsatser*

Ordklass	Bra	Med	Dåligt	Totalt	%
Verb	-	2	2	4	9,3
Pronomina	4	7	18	29	67,4
Konjunktioner	1	4	5	10	23,3
Totalt	5	13	25	43	100

Av den ovanstående tabellen framgår det antalet utelämningar ordklassvis och efter betyget. Olika pronomina saknas oftast.

5.2.1 Verb

Ett verb eller en del av verbfras saknas i fyra fall, jfr:

(44) Charles löytää Bill, *kuollut*. (112)

(45) Luulen, että Tarsan on meille vapaa henkilö, *joka tehdä mitä hän halua* koska rahoja ei kiinnostaa häntä. (164)

- (46) a. En voinut nukkua, koska minulla *oli* niin erilainen uni. (137)
 b. Te *ette olleet* elokuvissa pitkää aikaa. (170)

I (44) har förutom verbet också det relativa pronomenet *joka* utelämnats i bisatsen. I (45) saknas hjälpverbet *voida*. I (46a) har preteritum används i stället för pluskvamperfekt och utelämnats en form av *olla*-verb. I (46b) saknas det en form av *olla*-verb i negationsuttrycket.

5.2.2 Pronomina

Ett pronomen saknas i 29 fall. Av dessa 29 utgör pronomenet *se* och dess böjda former 18 fall, alltså över hälften, jfr:

- (47) a. *Ongelmia kuin* ydinjätettä ei ollut, olimme oppineet ottamaan vastuumme. (010)
 b. Toivottavasti ei *oikeuksia niin kuin meillä* on, mutta kyllä pitäisi olla niin, että ihmiset, jotka eivät hoida eläimiänsä saavat rangaistuksensa. (126)
- (48) a. *Jos ei käy* ei ole vaikeaa lakata tekemästä työtä. (110)
 b. Olen juuri löytänyt uuden maailman unissani ja tiedän mitä on tehtävä, *jotta tulisi takaisin*. (130)
 c. Sano sanoen, minun on vaikeaa kertoa teille sanoilla, *täytyy kokea*, "Afrikkani" on erikoinen. (170)
 d. *Kun on tehty*, ei kukaan voi korjata sitä. (178)

I (47a) och (47b) saknas pronomenet *sellainen*. Uttrycket blir tydligare om pronomenet är utsatt (jfr uttrycket *sådan-som* i svenskan). I (48a)-(48d) har pronomenet *se* utelämnats. Pronomenet *se* utgör subjektet i satsen och därför måste det vara utsatt. Det stora antalet utelämnningar av pronomenet *se* kan bero på att man undviker pronomenet eftersom man har lärt sig att pronomenet *se* inte används i finskan i samma utsträckning som i svenskan används motsvarande pronomenet *det*. Som exempen visar blir satserna ogrammatiska om det inte finns något subjekt i satsen. Några exempel till:

- (49) Tämä ilmiö ehkä olisi vielä tavallisempaa, mutta kaikki jotka etsivät työpaikkaa, *eivät saa*. (019)
- (50) a. Charles löytää Bill, *kuollut*. (112)
 b. Älä nyt, toveri sanoi että elokuva on parempaa *hän on koskaan nähnyt*. (170)
- (51) - Etkö näe kuka hän on? *On Bresjnev*. (177)
- (52) *Päivänä* hän sai tietää ihmisestä metsässä että hänellä oli kauniin suuren talon Englannissa. (164)

I (49) saknas partitivobjektet. I (50a) och (50b) har det relativa pronomenet *joka* utelämnats. I (51) saknas personpronomenet *hän* och i (52) pronomenet *eräs*.

5.2.3 Konjunktioner

I materialet förekommer det tio fall där en konjunktion eller en del av konjunktion saknas. T.ex:

- (53) a. Hän tapaa erästä nuorta miestä, jonka Tom Cruise näyttölee, joka on todella taitava biljardipelaaja. (081)
- b. Minä selitin että voitiin oppia historiaa *samalla kerralla nähtiin* hyvä elokuva. (155)
- c. Kaikki saavat syödä *niin paljon he* haluavat. (104)
- (54) a. Usein on myös tavallisesti, että ei ole ajateltu asiaa niin paljon *ennen ostetaan* eläin. (126)
- b. Minun täytyy silti sanoa, että olen hyvin väsynyt *kun minä olen ollut* työssä monta tuntia edellisenä iltana. (100)

I (53a) har samordnade konjunktionen *ja* utelämnats. Konjunktionen mellan två relativa bisatser gör satsen tydligare med hänsyn till den relativa bisatsens syftning. I (53b) saknas temporala konjunktion *kun* och i (53c) jämförande konjunktion *kuin*. I (54a) och (54b) består konjunktionen av flera ord och en av dessa har utelämnats. I (54a) saknas ordet *kuin* i uttrycket *ennen kuin* och i (54b) ordparet *sen jälkeen* i uttrycket *sen jälkeen kun*.

5.3 Lexikon

Det finns bara få utelämnningar på det lexikaliska planet (4,1 %). Jag har tagit med de allra klaraste fallen där ett ord med en lexikal betydelse saknas. I följande tabell anges de olika utelämnningstyperna:

Tabell 8 *Lexikaliska utelämnningar i finska uppsatser*

Ordklass	Bra	Med	Dåligt	Totalt	%
Substantiv	1	-	3	4	22,2
Adjektiv	-	-	1	1	5,6
Småord	1	7	5	13	72,2
Totalt	2	7	9	18	100

Såsom det framgår av tabell 8 saknas småord (adverb el. dyl.) mest i materialet med 13 fall, ett substantiv är utelämnat fyra gånger och ett adjektiv bara en gång. I sammanlagt 18 fall saknas något ord. När det gäller småord så har de som har fått ett medelmåttigt betyg mera utelämnningar än de som har fått ett dåligt betyg. Några exempel på lexikaliska utelämnningar:

- (55) a. Ilma ja vesi pitää olla kirkas ja puhdas ennen kuin tulee ihana elää tässä. (140) (-> tässä *maailmassa*)
 b. Charley matkustaa ja alkaa uudestaan. (112)(-> aloittaa *kaiken alusta*)
- (56) Kaikki oli niin kaunista, linnut lauloivat ja aurinko paisti ja se oli vähintään kaksikymmentäviisi astetta ulkona, tammikuussa. (179)
 (->kaksikymmentäviisi astetta *lämmintä*)
- (57) a. Päähenkilö elokuvassa on Lasse Åberg, ja tarvitaan vain nähdä häntä alkamaan nauraa! (152) (-> ja hänet tarvitsee vain nähdä *niin* alkaa *jo* naurattaa)
 b. Filmi on musiikkifilmi ja positiivinen puoli on, että tytöt ja pojat eivät ole vain kauniita, suuri osa on tavallista ihmistä. (168)(-> *aivan* tavallisia ihmisiä)
 c. Heille ei jää aikaa harrastuksiin, eikä perheen yhdessäoloon jos he käyvät samaan aikaan sekä koulussa että työssä. (020) (-> yhdessäoloon perheen *kanssa*)
 d. Kaikki tanssivat käsi kädessä ja olivat ystäviä. (137) (-> ystäviä *keskenään*)

I (55a) och (55b) saknas ett substantiv och i (55b) saknas förutom substantivet också ett pronomen. I (56) har adjektivet utelämnats och i exemplen (57a) och (57b) saknas något adverb. I exemplen (57c) och (57d) har en postposition utelämnats. De utelämnade orden är kanske inte alla obligatoriska och påverkar inte satsens innehåll, men t.ex. adverb gör uttrycket mera flytande och ger nyanser till texten. Sådana småord är ofta svåra för inlärarna.

5.4 Ortografi

I mitt material förekommer det sammanlagt 48 fall (11,1 %) där någon bokstav eller flera bokstäver saknas, jfr tabell 9 nedan:

Tabell 9 Ortografiska utelämnings i finska uppsatser

Bokstav	Bra	Med	Dåligt	Totalt	%
Konsonant	2	11	9	22	45,8
Vokal	2	3	9	14	29,2
Kombinationer	-	1	11	12	25
Totalt	4	15	29	48	100

Såsom tabell 9 visar har en konsonant utelämnats i 22 fall, en vokal i 14 fall och olika kombinationer av bokstäver 12 gånger. Utelämnings av den här typen påverkar ofta ordets form och i vissa fall också det semantiska innehållet, t.ex.

- (58) a. Kun olet yläasteella olet aika nuori ja et jaksaa käydä työssä, mutta kun olemme lukiossa olemme tulleet vanhemmiksi ja nyt meillä on mahdollisuus saada oma *palkamme*. (102)
 b. Etkö ole *kuulut*? (177)
 c. Tulen kotiin *elokuvateaterista* illalla. (120)
 d. Huomaan, että kaikki ovat niin iloisia ja *ihmetelen* miksi? (178)
- (59) a. Sitä mitä kirjoitin siitä edellisessä *lausessa* täytyy sitten kuulua näihin oikeuksiin. (100)
 b. Hän oli *loukkantunut* pahasti. (113)
 c. Huomasin myös ettei lehtien otsikot puhuivat *skandaleista* kuten meidän lehtiemme. (179)
- (60) a. Me emme *tappaisi* eläimiä. (171)
 b. Me emme söisi *eläimiä*. (171)
- (61) a. Hänen täytyy maata *sairaassa* kuukauden. (113)
 b. Hän istuu korjaamassa *verkkonsa*. (141)
 c. Olen nähnyt elokuvia Tarsanasta pienestä pitäen, ja olen aina pitänyt häntä *komena, miehekänä* ja *unohtamatona* henkilönä. (164)

Abiturienterna tycks ha mest svårigheter med långa vokaler och långa konsonanter. I (58a)-(58d) saknas en konsonant, där det borde finnas dubbelkonsonant. I (59a), (59b) och (59c) har en vokal utelämnats. (60a) och (60b) är intressanta och ganska komiska exempel på hur ordets semantiska betydelse förändras när en konsonant eller en vokal saknas. I (60a) borde ordets form vara *tappaisi* 'döda' i stället för *tappaisi* 'möta' och i (60b) *eläimiä* 'djur' i stället för *eläimiä* 'liv'. I exemplen (61a), (61b) och (61c) saknas hela delar av ord som har en sådan påverkan att ordets form förändrats. I (61a) har ordets betydelse förändrats, *sairaassa* 'sjuk' är en annan sak än *sairaalassa* 'sjukhuset' som det borde vara. I (61b) och (61c) har utelämnings påverkat bara ordets form, inte betydelsen. Jfr också exempelsatserna (58c) och (59d) där ordets skrivningsform liknar svenskan men ordet har böjts enligt finska regler. Det

kan vara fråga om interferens från svenskan. Ortografiska utelämningsfall kan också bero på att abiturienten helt enkelt inte har kunnat böja ordet rätt. Finskan har ju ett ganska komplicerat böjningssystem.

6 UTELÄMNINGAR I DE FINSKA ABITURIENTERNAS UPPSATSER I SVENSKA

I de finskspråkiga abiturienternas uppsatser i svenska hittade jag sammanlagt 565 utelämningsfall, antalet är större jämfört med antalet utelämningsfall i de finska uppsatserna skrivna av svenskspråkiga abiturienter. Mest saknas språkliga element på det syntaktiska planet, också i morfologin förekommer det ganska mycket utelämningsfall. I tabell 10 anges antalet utelämningsfall efter språkliga nivåer och betygsvis.

Tabell 10 *Utelämningsfall på de olika språkliga nivåerna i svenska uppsatser*

Språklig nivå	Bra	Med	Dåligt	Totalt	%
Morfologi	46	82	86	214	37,9
Syntax	83	89	113	285	50,5
Lexikon	7	8	9	24	4,2
Ortografi	13	13	16	42	7,4
Totalt	149	192	224	565	100

Av den ovanstående tabellen framgår också att det inte finns så stora skillnader i antalet utelämningsfall mellan de olika betygsgrupperna. Speciellt de som har fått ett medelmåttigt betyg och de som har fått ett dåligt betyg står ganska nära varandra.

6.1 Morfologi

Utelämningsfall på det morfologiska planet utgör den näst största gruppen av utelämningsfall i de finskspråkiga abiturienternas uppsatser i svenska. På denna nivå förekommer det bl.a. utelämningsfall av substantivets ändelser, verbändelser och ändelser vid pronomina, jfr tabell 11 nedan:

Tabell 11 *Morfologiska utelämnings i svenska uppsatser*

Ordklass	Bra	Med	Dåligt	Totalt	%
Substantiv	28	47	40	115	53,7
Adjektiv	7	20	22	49	22,9
Pronomina	2	6	9	17	7,9
Verb	4	7	10	21	9,8
Adverb	2	1	1	4	1,9
Övriga	3	1	4	8	3,8
Totalt	46	82	86	214	100

Det framgår av tabell 11 att mest saknas olika ändelser vid substantiv (pluraländelser, bestämda slutartiklar). Skillnaderna är inte så stora mellan de olika betygsgrupperna. I uppsatser som har fått ett bra betyg förekommer det dock minst utelämnings, men de två övriga grupperna liknar varandra ganska mycket i detta avseende.

6.1.1 Substantiv

Svenska språket har två grammatiska genus: utrum (s.k. *en*-ord) och neutrum (s.k. *ett*-ord). Genus (sort, kön) kommer fram genom användningen av artiklar och också i användningen av ersättande pronomen samt i adjektivböjningen. Artikeln måste inläras alltid samtidigt som substantivet, men det finns också mycket allmänna regler, där man vid vissa kategorier av substantiv kan förutsäga substantivets genus. (Holm & Nylund 1979, 17; Amnell & Saari 1984, 26-27.)

6.1.1.1 Pluraländelser

Ett substantiv har vanligen olika former i ental (*singularis*) och i flertal (*pluralis*). Svenskan har fem olika pluraländelser. På grund av detta indelas substantiv i svenskan i fem olika deklinationer. Dessutom finns det också en del substantiv som har en oregelbunden böjning. (Holm & Nylund 1979, 17-18; Nikander & Jantunen 1980, 19.)

I materialet har pluraländelsen utelämnats 13 gånger. T.ex.

- (1) a. Som barn var jag *många gång* ensam. (003)
- b. Jag har aldrig brytt mig om modet, inte heller om *andra människa*. (084)
- c. Spela fotboll och rö sport, de skadar inte *dina chans*. (092)
- e. Jag avskyr tänkan, att *några* nummer eller *färg* kunde vara ond på något sätt - och om de nu skulle vara det, kunde *några* enstaka rörelser inte kunna rädda oss. (027)

f. *Kvinliga tjejen* behöver inte heller moderiktiga kläder. (053)

I exemplen (1a)-(1f) saknas pluraländelsen hos substantiv. I alla exempel finns det dock ord som anger att det är fråga om pluralis, t.ex. *många*, *andra* osv. En av orsakerna till att pluraländelsen saknas kan vara att abiturienten inte vet hur ordet böjs i pluralis, dvs. inte kan välja den korrekta ändelsen. Neutrumord som slutar på konsonant är ändelselösa i pluralis och abiturienten kan ha övergeneraliserat detta böjningssätt. Naturligtvis kan utelämnningar bero på slarv eller att skribenten har haft bråttom och att han/hon inte har hunnit kolla texten.

6.1.1.2 Bestämd slutartikel

Svenskan har, såsom t.ex. engelskan och tyskan, både bestämd och obestämd form av substantivet. Sättet att uttrycka bestämd betydelse är emellertid ganska komplicerat i svenskan. Det finns en framförställd artikel (den bestämda fristående artikeln *den*, *det*, *de*) och dessutom också en slutartikel som fogas till substantivet. När substantivet har ett adjektivattribut uttrycks den bestämda betydelsen dubbelt, med både framförställd och efterställd artikel. (Amnell & Saari 1984, 34.)

De räkningsbara substantiven har normalt fyra former:

1. obest. form sg.: en hund
2. best. form sg.: hunden
3. obest. form pl.: hundar
4. best. form pl.: hundarna.

De icke-räkningsbara substantiven har normalt bara två former:

1. obest. form sg.: smör
2. best. form sg.: smöret. (Amnell & Saari 1984, 34-35.)

Den bestämda formen av substantivet används när substantivet redan är omtalat eller annars bekant för åhöraren. Den bestämda formen används också när man talar om art eller sort i sin helhet. Också vid personifiering av abstrakta substantiv och vid tilltal (titlar) förekommer bestämd form. Den obestämda formen används när substantivet är obekant för åhöraren. Obestämd form används också när substantivet har en attributiv bestämning: adjektiv, prepositionsattribut, attributsbisats eller infinitivattribut. (Holm & Nylund 1979, 30-31.)

I materialet saknas slutartikel i 102 fall, jfr:

- (2) a. Hunden är ofta *den bästa hjälp* för människan. (002)
 b. Hunden kan utföra viktiga uppdrag och den är *den bästa vakt* för din hus. (003)
- (3) De flesta ungdomar har *det här problem*. (114)
- (4) a. Därför har hunden blivit *en av de mest populära sällskapsdjur*. (138)
 b. *De nyaste uppgifter* är inom metallindustrin och husindustrin samt kosmetikindustrin. (009)

I exemplen (2a) och (2b) saknas den bestämda slutartikeln hos *en*-ord. I (3) har ändelsen utelämnats vid *ett*-ord och i (4a) och (4b) vid ord i pluralis. I alla dessa exempel finns det också en fristående bestämd artikel eftersom framför substantivet står ett attribut. Några exempel till:

- (5) a. Hunden kan hjälpa *människa* på många olika sätt. (019)
 b. Ett djupt vänskap kommer med *tid!* (085)
- (6) a. Jag ska söka in vid *universitet*...(001)
 b. Många människor anser att *utseende* är den mycket viktiga saken. (109)
 c. Jag är lycklig när jag är borta från *hem*. (003)
- (7) a. Kanske är det också att *ungdomar* tänker för ofta att *föräldrar* inte förstår dem. (060)
 b. Du skulle komma i kontakt med talrika pojkar, om du bara ibland målade *naglar* och var en riktig kvinna. (031)
 c. *Tidningar* är full av skrivnings av de unga flickor som inte har någon pojkvän. (106)

I exemplen (5a) och (5b) saknas slutartikel vid *en*-ord. Exemplen (6a), (6b) och (6c) gäller neutrumord och (7a), (7b) och (7c) pluralis. I dessa exempel uttrycks bestämdheten bara med slutartikel eftersom det inte finns något framförställt attribut som bestämning till substantivet. Orsaken till att slutartikeln saknas vid ord i singularis kan vara att abiturienten inte är säker på ordets genus och har därför för säkerhetens skull valt en artikellös form.

6.1.2 Adjektiv

Ett adjektiv anger hurdant någonting är, vad som är karakteristiskt för något som har uttryckts med ett substantiv. På svenska kallas adjektiv därför också egenskapsord. (Holm & nylund 1979, 35.)

Ett adjektiv kan i svenskan antingen ha en attributiv eller en predikativ ställning. I attributiv ställning står adjektivet som bestämning till ett substantiv. Det står då före sitt huvudord. Adjektiv i attributiv ställning förekommer både i obestämd och bestämd form. I predikativ ställning däremot står adjektivet som bestämning samtidigt till predikatsverbet och till subjektet eller objektet. I denna ställning förekommer adjektivet endast i obestämd form. Adjektivet med *-t* kan också fungera som adverb i satsen. (Holm & Nylund 1979, 35.)

Det som kännetecknas adjektivböjningen i svenskan och vållar ofta svårigheter för finskspråkiga elever, är att adjektivet böjs efter sitt huvudord. Adjektivet har alltså tre former, t.ex. *stor, stort, stora*. Flera adjektiv har i svenskan en oregelbunden böjning. Dessutom finns det också några oböjliga adjektiv. Particip i svenskan kan också användas adjektiviskt. (Holm & Nylund 1979, 36-40.)

I mitt material saknas adjektivets ändelse i 49 fall. I attributiv ställning har ändelsen utelämnats tio gånger, varav ändelsen *-t* två och ändelsen *-a/-e* åtta gånger, t.ex.

- (8) a. Det ger mycket starkt basic till *bra och lång förhållande* mellan pojken och flickan. (055)
- b. Hundens luktsinne får *ny arbete*, det tjänar människans behöven. (098)
- (9) a. Många människor tycker att nummer tretton och en svart katt är *hemska* sak. (095)
- b. ”Du har så lätt, du har mycket pengar att du kan köpa *modern* kläder om du behöver...” (142)
- c. *Min bäst kompis* har sagt för mig...(003)

I exemplen (8a) och (8b) saknas *-t* hos adjektiv. Att ändelsen är utelämnad i dessa exempelsatser kan bero på att abiturienten inte vet ordets genus. Han/hon har nämligen också utelämnat artikeln. I exemplen (9a) och (9b) är adjektivets ändelse i pluralis utelämnad. I (9c) borde adjektivet stå i bestämd form (med *-a*) efter det possessiva pronomenet.

I predikativ ställning och hos adverb saknas adjektivets ändelse sammanlagt 39 gånger, varav *-t* i 18 fall och *-a/-e* i 21 fall, jfr:

- (10) a. Det är ju bara *rolig* att vara lite annorlunda än de andra. (144)
- b. Allt, som man tycker att är *kvinnlig*, är bara en lärd rolltanke. (134)
- c. Om du går på gatan, kan du se pojkar med målade naglar och färdade hår och det är *typisk* nu för tiden, också för små killor. (092)
- d. Det är inte så *härlig*. (028)
- (11) a. Jag hoppas att vi kan leva som *vanlig* igen när jag har gjort med examerna. (001)

- b. Jag tycker att en individ kan själv påverka sitt liv och dess händelser: om övertygelsen om en händelse är *tillräcklig* stark ska händelsen också komma att ske. (027)
- (12) a. Armén i Finland har en egen hundskola och hundarna där blir *utbildad* för sjukvårdsuppgifter, rapportuppdrag och speciellt för bevakning. (166)
- b. Alla människör är inte så *söt*. (109)
- c. Flickor är alla *söt*. (092)
- d. De är *viktig* därför att behovet av specialhundar kommer att bli större. (078)
- e. Jag anser att sådana flickor är ofta ganska *dum*. (066)
- f. De tycker flickor, som är mindre *kvinnlig*! (018)

I exemplen (10a)-(10d) borde adjektivet kongruera med sitt huvudord som är i neutrumform. I (11a) och (11b) är det frågan om adverb. I exemplen (12a)-(12f) saknas ändelsen i pluralis. Utelämningsfall av ändelser i predikativ ställning kan åtminstone i vissa fall bero på att adjektivet står långt borta från sitt huvudord och därför kommer abiturienten inte ihåg att böja adjektivet. Dessutom har finska substantiv inte böjningskategorierna genus och bestämdhet som påverkar adjektivets form och därför vållar adjektivets böjning ofta svårigheter för finskspråkiga.

6.1.3 Pronomina

Jag har hittat 17 fall i mitt material där pronomenets ändelse saknas. De possessiva pronomenen utgör den största gruppen med 12 utelämningsfall, några exempel:

- (13) a. Om vi bestämmer göra barn måste vi ängna mig åt och utbilda *vår barn*. (042)
- b. Jag älskar *min äldrarna*, men de inte förstår mig. (083)
- c. Njut av livet och *din kamrater*. (084)
- d. Jag läste *din* text som stod i tidningen och beslutade att svara på *din frågor*. (139)
- (14) Så är hunden verkligen värd *sin rykte* i människans tjänst. (156)

I (13a)-(13d) har man utelämnat ändelsen i pluralis. I (14) hör huvudordet till *ett*-ord och det possessiva pronomenet borde böjas med hänsyn till detta. I detta exemplet kan det naturligtvis vara fråga om övergeneralisering av *en*-genus eller så har abiturienten helt enkelt gissat ordets genus fel.

Hos de övriga pronomina saknas ändelsen fem gånger, jfr:

(15) Jag tycker att mina föräldrar får inte tvinga mig att göra någonting *sådan* vad jag inte vill göra själv. (175)

(16) a. Människor som tror på sig *själv* är de vackraste människorna. (028)

b. Det faller av sig *själv*, att om man är rädd för en hund, blir man också lätt biten av den. (027)

I exempel (15) är det fråga om något ospecificerat i största allmänhet och därför används formen med *-t*. Också pronomina borde kongruera med sitt huvudord, jfr exemplen (16a) och (16b).

6.1.4 Verb

Ett verbord uttrycker vad någon gör eller vad som händer (verksamhet, förändring eller tillstånd). Ett verb i svenskan kan ha många olika former. Till verbets tema hör följande fyra former: infinitiv (*tala*), presens (*talat*), preteritum (*talade*) och supinum (*talat*). Med hjälp av dessa fyra kan man bilda alla andra former. Till skillnad från finskan böjs de svenska verben inte i person eller i numerus. (Holm & Nylund 1979, 84; Nikander & Jantunen 1980, 101-102.)

Beroende på verbstammen delas verb in i fyra konjugationer, dvs. det finns fyra olika sätt att böja verb. Varje konjugation har sina egna speciella ändelser. Man gör en skillnad mellan svaga och starka verb. De svaga verben (tre första konjugationer) bildar preteritum med en ändelse, de starka verben (fjärde konjugation) saknar ändelse i preteritumformen men har i stället oftast olika stamvokal i olika tidsformer. (Holm & Nylund 1979, 90; Nikander & Jantunen 1980; 102.)

Svenskan har tre modusformer: indikativ, konjunktiv och imperativ (jfr finskans fyra modusformer). Av dessa tre håller konjunktiv på att försvinna ur svenskan som formell kategori. Den ersätts ofta t.ex. med en verbfras bestående av ett modalt hjälpverb och infinitiv eller med preteritum. (Saari & Nyström 1979, 39.)

6.1.4.1 Presensändelse

Ett verb kan alltså böjas på många olika sätt i svenskan, t.ex. presensändelsen måste alltid vara utsatt. I materialet förekommer det 11 fall där presensändelsen saknas, t.ex.

- (17) a. Du har många egenskaper vad de andra inte *ha* och du måste vara stolt av dem. (110)
 b. Jag ska söka in vid universitet men om jag inte *komma* in. (001)
 c. Jag undrar varför de unga tror att skönhet, make-up varor och pengar *bringa* kompisar. (018)
 d. Konflikter börjar när jag kommer hem och slutar när jag *gå* ut...(032)

I alla ovanstående exempel saknas presensändelsen hos verb. Alla utelämnningar förekommer i bisatser. Satskonstruktionerna är ganska komplicerade och satserna relativt långa.

6.1.4.2 Passiv

Passiv bildas genom att tillägga ändelsen *-s* till den aktiva formen. Skillnaden mellan aktiv och passiv innebär olika betydelseförhållande mellan subjekt och predikat i satsen. I aktiva satser är subjektet bäraren av verbhandlingen, i passiva satser är subjektet däremot föremålet för handlingen. Vid passivering av en aktiv sats sker det olika förändringar i satsstrukturen: Den aktiva satsens objekt blir den passiva satsens subjekt, den aktiva satsens subjekt blir den passiva satsens agent och predikatet får passiv form. Agenten betecknar den som utför verbhandlingen och föregås av prepositionen *av*. Agenten är inte obligatorisk och den saknas ofta i passiva satser. (Saari & Nyström 1979, 46-47.)

I materialet har passivets *-s* utelämnats sex gånger. Ett par exempel:

- (18) a. Hundar måste *behandla* vänligt. (002)
 b. I alla fall det är säkert att nånting måste *göra*. (175)
 c. Det har *sagt* att hunden är människans bästa vän. (098)

I exemplen (18a), (18b) och (18c) saknas passivets ändelse. I (18a) och (18b) föregås det passiva verbet av ett modalt hjälpverb.

6.1.4.3 Infinitiv

Infinitiv är verbets grundform, den första formen i verbets tema. Infinitiven kan inte böjas. Framför en infinitiv kan man sätta ett s.k. infinitivmärke att. Det finns regler enligt vilka infinitivmärket sätts ut, t.ex. vissa verb kräver infinitivmärket. (Holm & Nylund 1979, 84; Nikander & Jantunen 1980, 119.)

Infinitiven har både en verbal och en substantivisk användning. I den verbala användningen förekommer infinitiven tillsammans med ett verb som kan antingen vara ett modalt hjälpverb eller ha samma funktion som ett modalt hjälpverb. I den substantiviska användningen kan infinitiven stå som subjekt eller objekt i satsen. Infinitiven kan också föregås av preposition eller stå som bestämning till substantiv och adjektiv. (Holm & Nylund 1979, 84-86.)

Infinitivets ändelse *-a* saknas i fyra fall, jfr:

- (19) a. Jag ska säga åt dig att *var* vad du är, leva hur du vill leva och på någon dag ska du träffa din pojkvän. (119) (-> att du *ska vara*)
- b. Det menar att barnet kan *gör* vad han eller hon tycker. (114)
- c. Ändå de skulle vilja *gör* det bättre. (114)
- d. Inte längre är man tvungen att *riv* ner en bil när man vill försäkra sig att det inte finns några knark i den. (138)

I exempel (19a) saknas förutom infinitivets *-a* också hjälp verbet *skall* och personpronomenet. Exempelen (19b) och (19c) är hämtade från samma abiturients uppsats. Infinitivets *-a* saknas hos verbet *göra*. Kanske beror detta på att abiturienten uppfattar den kortare formen som verbets grundform och har därför utelämnat ändelsen. I (20d) saknas också infinitivets *-a*. Alla verb i exempelsatserna har en stark böjning.

6.1.5 Övriga morfologiska utelämnningar

6.1.5.1 Prefixet *för-*

Prefixet *för-* saknas vid 8 ord, t.ex.

- (20) a. Hundens betydelse för människan har *ändrat* med tiden. (138)
- b. Några gamla människor talar alltid om gamla troelser och varor, med vilka man kan *hindra* olycka. (129)
- c. Om en olycka händer på fjällen och människor är försvunna, *söker* man hitta dem med hjälp av hunden. (120)

(21) Jag älskar min *äldrarna*, men de inte förstår mig. (083)

(22) Eftersom det är ju enskilda människa som man blir *älskad*. (035)

I exemplen (20a), (20b) och (20c) är prefixet utelämnat vid verb. När det är fråga om exempelsatserna (20a) och (20b) så finns det vid sidan av verben *ändra* och *hindra* också verben *förändra* och *förhindra* och de har nästan samma betydelser, aspekten är litet annorlunda. I exempelsats (20c) är däremot det prefixlösa verbets betydelse olik jämfört med

verbet med prefixet *för-* (*söka-försöka*). I (21) saknas prefixet däremot hos substantiv, ett sådant ord som **älder* finns inte i svenskan. I exempel (22) saknas prefixet hos participet. Orden har olika betydelser. *Älskad* betyder att man är målet för en sådan känsla och *förälskad* att man själv känner så.

6.1.5.2 Adverb

Adverbets ändelse (förutom *-t* som här behandlas tillsammans med adjektiv) saknas fyra gånger, jfr:

(23) Det var *naturligt* fredag, den 13 juli 1984. (014)

(24) a. Dem hade jag i bråttom glömt *hem!* (014)

b. Alla mina kompisar är också där, varför skulle jag stanna *hem?* (003)

c. Han säger att, jag inte får vara för länge *ut.* (060)

I exempel (23) saknas ändelsen *-vis*. I exemplen (24a) och (24b) borde ordet *hem* vara i formen *hemma* och i (24c) ordet *ut* vara i formen *ute*. I exemplen (24a) och (24b) påverkar kanske abiturientens modersmål eftersom verben i satserna hör till s.k. *var-*verb. I finskan används i motsvarande satser illativ som anger riktning.

6.2 Syntax

Utelämningar på det syntaktiska planet utgör den största gruppen utelämningar i finnar svenska (50,5 %). På denna nivå förekommer det utelämningar av små grammatiska formord, t.ex. artiklar och prepositioner. I tabell 12 anges antalet utelämningar ordklassvis.

Tabell 12 *Utelämningar på den syntaktiska nivån i svenska uppsatser*

Ordklass	Bra	Med	Dåligt	Totalt	%
Substantiv	13	19	30	62	21,8
Verb	11	13	16	40	14
Prepositioner	27	26	46	99	34,7
Pronomina	23	19	17	59	20,7
Konjunktioner	9	12	4	25	8,8
Totalt	83	89	113	285	100

På denna nivå saknas mest prepositioner som det framgår av tabellen ovan. Substantivets artiklar har också utelämnats relativt ofta. När man jämför de olika betygsgrupperna är det ganska överraskande att det förekommer mest utelämningar av pronomina i sådana uppsatser som har fått ett bra betyg och att antalet utelämnade konjunktioner är så stort i uppsatser som har fått ett medelmåttigt betyg.

6.2.1 Substantiv

6.2.1.1 Obestämd artikel

Den obestämda artikeln saknas i 48 fall. *En/någon* är utelämnat 34 gånger, t.ex.

- (25) a. I huvudsak är unga bara *massa*. (018)
- b. Jag är *18-årig flicka* som du. (084)
- c. Hunden är *goda vän*. (108)
- d. Enligt min mening du är *alldeles vanliga människa*, som har både vänner, hobbyer och den vanliga problemen. (109)

Artikeln *ett/något* har utelämnats 12 gånger, ett par exempel:

- (26) a. Den har *utmärkt luktsinne*, den hör sådana ljud som vi vet ingenting om. (156)
- b. Det är svårt att vara *sådant snällt barn* som de vill. (060)
- c. Det är *ett eller par gånger* i veckan. (132)

I exemplen (25a)-(25d) samt i exemplena (26a) och (26b) behövs en obestämd artikel eftersom substantivet föregås av ett adjektiv. I (25a) saknas adjektivet, jfr *en stor massa*. I exempel (26c) borde hela uttrycket lyda *en eller ett par gånger*. Artikeln saknas ofta i sådana fraser där det finns något attribut. Sådana konstruktioner tycks vara svåra för abiturienter.

Artikeln i pluralis (*några*) saknas i två fall, jfr:

- (27) a. Vi har inte förtjänat *pengar* genom att köpa hunden, men vi kan säga, att vi har, i synnerhet tidigare, haft ett stort hjälp av hundar. (019)
- b. Jag har inga problem av skrocket och jag tror att de flesta av oss har inte *problem* också. (095)

I de båda exempelsatserna saknas den obestämda artikeln i pluralis. I båda satserna är det också fråga om negationsuttrycket *inte + någon*.

6.2.1.2 Bestämd artikel

Den bestämda fristående artikeln saknas i 14 fall, varav artikeln *den* fem gånger, artikeln *det* bara en gång och artikeln *de* åtta gånger. Några exempel:

- (28) a. Jag tycker att *innersta skönhet* är viktigast. (018)
- b. Jag är övertygad, att *största delen av människor* inte ens tänker på skrock. (129)

- (29) Det är ju utseendet som man först lägger märke till, men *på långa loppet* spelar det inte så viktig roll. (144)

- (30) a. Nyförtiden spelar hunden inte so stor roll som jakthunden som tidigare, eftersom *tekniska medel* är so goda. (019)
- b. Skönet löser inte *problem* som du och din vän kan möta. (084)

I exemplen (28a) och (28b) är artikeln *den* utelämnat. I (29) saknas artikeln *det* och i (30a) samt (30b) artikeln *de*. I exemplen (28a), (28b) och (30a) saknas också den bestämda slutartikeln. I exempel (29) är det frågan om stående uttryck. I exempel (30b) har substantivet en relativ bisats som bestämning. Vid denna determinativa konstruktion krävs en bestämd artikel.

Artikelbruket vållar ofta svårigheter för de finskspråkiga eftersom finskan saknas helt ett sådant artikelsystem som svenskan har. Eftersom artiklarna inte bär någon information och deras innehåll är redundant tycks det vara lättast för en inlärare att utelämna artiklar, speciellt om man inte vet hur de ska användas.

6.2.2 Verb

6.2.2.1 Infinitivmärket *att*

Infinitiven måste i vissa fall föregås av infinitivmärket *att*. I materialet saknas infinitivmärket i tio fall, t.ex.

- (31) Jag tycker inte *vara* hemma. (032)

- (32) a. Jag har nog mycket bättre att göra än *sitta* vid en spegel hela tiden. (046)
- b. Jag tycker att det är bättre *vara* snälla för andra människor och *vara* vän med Gud. (147)

(33) Du går i en bra riktning, om du kommer ihåg *vara* dig själv. (103)

I exempel (31) föregås infinitiven av en preposition (som också saknas) och den kräver infinitivmärket. I (32a) och (32b) står infinitiven som bestämning till ett adjektiv. I exempel (33) kräver verbet att infinitivmärket är utsatt. Abiturienterna känner kanske inte till alla regler som gäller användningen av infinitivmärket *att*. I finskan finns det inte heller något motsvarande element.

6.2.2.2 Utelämning av verb

Verbet saknas sammalagt 15 gånger. Hjälpverbet saknas fyra gånger, huvudverbet i sex fall, infinitiven fem gånger och verbet *finnas* två gånger, t.ex.

- (34) a. Du frågar om flickan måste vara söt, innan pojkarna *är intresserade* av henne på "så sättet". (056) (-> *skall bli* intresserade...)
 b. Jag *försöka* hjälpa dig med hjälp av mina erfarenheter. (020) (-> *skall* försöka...)
 c. Men om du måste måla dig så att pojkar *märker* dig har vårt värld gått för långt. (102) (-> *skall* märka...)
 d. Jag ska säga åt dig att *var* vad du är, leva hur du vill leva och på någon dag ska du träffa din pojkvän. (119) (-> du *skall* vara...)
- (35) a. Tvo ord som skildrar hem är: kärlek och förståelse. Varför inte för mig? (032) (-> Varför *är* det inte så för mig?)
 b. Han bryr inte, fast du inte "kvinnlig". (109) (-> fast du inte *är*...)
 c. Du frågade, om man måste vara typiskt kvinnlig. Men vad då typiskt kvinnligt? (134) (-> Men vad *är* då...)
 d. Jag måste säga omöjligt! (046) (-> att det *är* omöjligt)

I exemplen (34a)-(34d) har hjälpverbet *skall* utelämnats. I exemplen (35a)-(35d) saknas däremot huvudverbet. I exempelsats (35d) saknas hela bisatsen. I alla exempelsatser är det verbet *vara* som är utelämnat, och det finns inte något annat predikat heller i satsen så att satsen blir ogrammatisk. Jfr också:

- (36) a. Nej, jag vill (-> *leva*) livet och jag vill veta att alla älskar för mig. (083)
 b. Om du vill (-> *gå*) klädd i moderiktiga kläder, kan du göra det, men det är inte nöjdvärdigt. (037)
 c. Dem som har ett bra utseende eller dem, som inte ser bra ut men har någonting att (-> *ge*) dig i livet. (055)
- (37) a. Jag undrar om några föräldrar vill inte bra för sitt barn, men de använder fel metoden. (060) (-> om *det* inte *finns* några föräldrar som...)
 b. Det finns säkert ännu pojkarna, som inte tittar på en yta, utom också förstår en skönhet under ytan. (085) (-> att *det* *finns* en skönhet...)

I exempelsatserna (36a), (36b) och (36c) saknas infinitiv och i (37a) och (37b) *det finns*-konstruktion. Satserna som saknar verbet är ofta ganska komplicerade. Kopulan utelämnas också relativt mycket. Skälet för det är att den innehåller relativt litet information.

6.2.2.3 För att-konstruktioner

Sådana utelämningar som gäller *för att*-konstruktioner förekommer i mitt material sammanlagt 13 gånger, t.ex.

- (38) a. Man måste inte vara målad *att vara* en kvinlig flicka. (053)
- b. Jag tycker inte sådana flickor som alltid målar naglar, köper nya kläder och slösar pengar *att se* bra ut. (101)
- c. Vad skulle måste ungdomarna *göra att* deras mamma och pappa hade sett att de har problem? (114)
- d. Polisen behöver hunden också *att hitta* narkotika. (120)

- (39) a. Om vi bestämmer *göra* barn, måste vi ängna mig åt att utbilda vår barn. (042)
- b. Dom rökar och dricker vid sexton års ålder *och visar* hur gamla de är. (126)

I exemplen (38a)-(38d) saknas prepositionen *för* i *för att*-konstruktion. Den största delen av utelämningar är av den här typen. I (39a) och (39b) är hela konstruktionen utelämnat.

6.2.3 Prepositioner

Prepositioner är oböjliga småord som i regel är obetonade. Prepositioner kan också kallas relationsord eller förhållandeord, eftersom de uttrycker en relation mellan huvudordet och andra ord i satsen. Prepositionen står vanligen framför sitt huvudord. Detta kan vara ett substantiv, ett pronomen i objektsform, en infinitiv eller en hel bisats. (Holm & Nylund 1979, 133; Nikander & Jantunen 1980, 150.)

Prepositionerna kan vara enkla (*i, till*) eller sammansatta (*framför*). Prepositionerna kan också bestå av flera ord så att de bildar en ordgrupp (*i stället för*). En tredje grupp prepositioner innehåller former av verb, adjektiv eller substantiv (*angående, enligt*). (Holm & Nylund 1979, 133.)

I mitt material finns det gott om utelämningsfall av prepositioner, sammanlagt 99 fall. Prepositionen *på* har utelämnats mest (29), och en annan stor grupp utelämningsfall utgörs av prepositionen *om* (24). Jfr:

- (40) a. När jag ser en flicka förstås *tittar* jag först hur hon ser ut. (022)
 b. Jag har *tänkt* dina svåra frågor av olika synpunkter och nu har jag bildat mig en egen uppfattning om den här saken. (031)
 c. Min mamma är nog hemma, men hon *lyssnar* inte mitt problem. (051)
 d. Vad menar föräldrarna, när de *vaktar* sina barn. (060)
 e. Jag *funderade* ditt "svåra" problem och tänkte svara på ditt brev. (109)
 f. Jag är *säker* att du kommer att finna honom. (134)
 g. Ändå jag älskar mina föräldrar och de älskar mig men jag är *trött* att vara krig mot dem. (133)
 h. Jag är *arg* min pappa och mamma och hela världen. (083)
- (41) a. Man skulle använda sådana kläder vilka hon *tycker*, inte springa efter senaste mode. (076)
 b. Jag *tycker* inte sådana flickor som alltid målar naglar, köper nya kläder och slösar pengar att se bra ut. (101)
 c. När jag var yngre, *brydde* jag mig inte mitt utseende. (109)

I exempelsatserna (40a)-(40e) har prepositionen *på* utelämnats vid verb. I (40f), (40g) och (40h) saknas samma preposition vid adjektiv. Exemplet (41a), (41b) och (41c) gäller prepositionen *om* som hör ihop med ett verb. Det har också utelämnats många andra prepositioner än de två ovannämnda, t.ex.

- (42) a. *Några hundra år sedan* skrock spelade en viktig roll i folks livet och de hade regler om förbjudna saker. (069)
 b. Mitt problem började *cirka 5-6 år sedan*. (116)
 c. Jag är liten *nervös* vad vill händer när jag går hemma efter den här svenska examen. (001)
- (43) a. Nu är hundarna utbildade som knarkhundar, vakhundar och polishundar, men också för att hjälpa de handikappade att *klara sig* de dagliga sysslorna. (034)
 b. *Många mina kompisar* säger också att skrocket betyder dem ingenting. (095)
 c. Föräldrar känner sig otillräckliga och även misslyckade i sin uppfostran medan barnet får *ett intryck* att ingen förstår honom hemma. (025)
- (44) a. Det är också helt omöjligt för mig att gå till kyrkan och alla mina klassiska skivor har *bytts* mot nya. (044)
 b. När på fredag slutade skolan gick jag till banken för att *ta pengar*. (175)

I exemplen (42a) och (42b) saknas prepositionen *för* i tidsuttrycket. Prepositionen hör ihop med ordet *sedan*. I (42c) saknas samma preposition vid adjektivet. Vissa adjektiv kräver en viss preposition. I (43a) är det frågan om prepositionen *av*, såsom också i (43b) och (43c). I exemplena (44a) och (44b) saknas prepositionen *ut* i verbfrasen, några exempel till:

- (45) a. Om jag har problemen kan jag gå och *pratar mina kompisar*. (083)
- b. Med det *räcker inte mig* åtminstone. (101)

- (46) a. Ändå jag älskar mina föräldrar och de älskar mig men jag är trött att *vara krig* mot dem. (133)
- b. Jag sitter *mitt rummet* och tittar på ut. (083)

- (47) a. "Det *hör inte min vanor*" säger min pappa...(149)
- b. De sakerna som de inte ens behöver *tar ställning*. (032)
- c. Jag *tog inte hänsyn* ingen. (147)

- (48) Hunden kan också *nosa röten* eller mögel. (098)

Prepositionen *med* är inte utsatt i exempelsatserna (45a) och (45b). I exemplen (46a) och (46b) har däremot prepositionen *i* utelämnats. Exemplena (47a), (47b) och (47c) gäller prepositionen *till* och exempel (48) prepositionen *efter*. Såsom det framgår av exemplen kan en preposition höra ihop med ett verb, ett adjektiv eller ett substantiv. Det finns också fasta fraser med vissa prepositioner.

En av orsakerna till att prepositionen utelämnas kan vara att inläraren inte kommer ihåg att sätta ut en preposition då den krävs, dvs. det är fråga om slarvfel. Utelämning kan också bero på att man inte vet vilken preposition man borde använda och därför utelämnar man den hellre än använder fel preposition. I finskan finns det inte något prepositionssystem och svenska prepositioner kan därför vålla svårigheter för finskspråkiga.

6.2.4 Pronomina

I mitt material saknas ett pronomen i 59 fall, varav ett reflexivt pronomen 27 och pronomenet *det* 12 gånger. Några exempel:

- (49) a. Jag hade nämligen *beslutat* i skola att jag ska dricka öl under veckoslut. (175)
- b. Men du *klarar fint* utan sådana dyra utrustningar. (103)
- c. Hunden kan *lära vägen* till posten eller mataffären. (098)
- d. De *kläder och sminkar* som någon popstjärna. (134)

- e. Även om du skulle inte vara skönhet, har du möjligheter att *skaffa* en riktig pojkvän, eftersom du sportfantast, gillar sport. (066)
- (50) a. *Ofta har sagts*, att kläderna görs mannen, men jag tror inte det och hoppas att du inte tror så här. (037)
- b. Det är klart att alla har svårigheter hemma då och då, *men jag har hela tiden*. (051)
- c. Min pappa är aldrig hemma och *när han är*, då han är så trött att han orkar inte mig. (051)
- d. Alltid min mamma säger att: "*Du har så lätt*, du har mycket pengar..." (142)

I exemplen (49a)-(49e) är ett reflexivt pronomen utelämnat. I finskan kommer det ofta fram bara i verbformen att det är fråga om en reflexiv konstruktion. Ett reflexivt pronomen i svenskan har en motsvarighet i finskan, ordet *itse*, men detta ord används inte i samma utsträckning som reflexiva pronomina i svenskan. I (50a)-(50d) saknas pronomenet *det*, i (50a) vid passivkonstruktion. I (50b) och (50c) syftar pronomenet *det* tillbaka på föregående sats. Pronomenet *som* saknas också ganska ofta, t.ex.

- (51) a. Jag är liten nervös *vad vill händer* när jag går hemma efter den här svenska examen. (001)
- b. Det tycks vara så att allt *vad står i vår makt* borde tjäna människan på bästa möjliga sätt. (034)
- c. Jag kan säga att ja tänker inte alls på, *vad händer* om jag inte spottar, när en svart katt går över vägen. (095)
- (52) Vad är *det kommer att vara* typiskt kvinnlig: där finns inte en typisk kvinnlig person, vi alla är annorlunda. (102)

I exemplen (51a), (51b) och (51c) saknas pronomenet *som* i *vad som*-konstruktion. Pronomenet fungerar i sådana satser som subjekt och får inte utelämnas. I (52) saknas däremot det relativa *som*. Det förekommer också utelämnningar av övriga pronomina i materialet, jfr:

- (53) a. Hon är snyggt klädd, vilket betyder *att trivs* med sina kläder. (056)
- b. Jag förstår att de är rädda för mig men jag tycker att jag är redan så gammal att jag vet *vad gör där*. (113)
- (54) a. Sällan är en mycket vacker flicka också en god vän, *med vem kan prata och skratta*. (102)
- b. De säger att jag läser inte så mycket *som borde läsa*. (113)
- (55) Jag vill inte *förbjuda att sminka* eller köpa moderna kläder. (126)

I exemplen (53a) och (53b) har personpronomen utelämnats, i (53a) *hon* och i (53b) *jag*. I (54a) och (54b) är inte det indefinita pronomenet *man* utsatt, och exempel (55) gäller utelämnande av pronomenet *någon*, som fungerar som objekt i satsen.

6.2.5 Konjunktioner

I materialet har jag hittat 25 fall där en konjunktion saknas, jfr:

- (56) a. Efter några TV-program måste jag *gå äta*. (001)
- b. Om jag *går titta* på film och får plats nummer sex, jag vet att filmen är bra och hela kvällen går bra. (094)
- c. Ibland är jag så trött, att jag *går sova* när jag kommer från skolan. (132)
- d. Med sakliga och toleranta diskussioner, *genom kompromisser* gör man vanligen framsteg. (025)
- (57) a. Jag tycker att det hurdan hon är som människa är viktig, *inte det är hon söt*. (076)
- b. Du måste nästa gången, när du går till till teater, *titta är där en ensam pojke* med vem du kunde trivs. (101)
- c. Nuförtidens kille tittar om sin flickvän är söt och modern, inte tänker på det, *är hon "intelligen" och trevlig vän*. (102)

I exemplena (56a), (56b) och (56c) har konjunktionen *och* utelämnats mellan verb. Jfr finskans konstruktioner av typen *mennä syömään*, svenskan saknas helt motsvarande konstruktion. I svenskan får man inte sätta ut två huvudverb efter varandra på det här sättet, man måste använda en konjunktion mellan verb. I (56d) saknas samordnande konjunktionen *och* mellan substantiv. I (57a), (57b) och (57c) har konjunktionen *om* inte satts ut, i dessa fall skulle konjunktioner inleda indirekta frågesatser. I exemplen har abiturienterna använt i stället direkta frågesatser. Några exempel till:

- (58) a. Du kan vara säkert på att du ska hitta dig en riktig pojkvän, *eller han hittar dig*. (144)
- b. Om jag berättade att jag vill nå framgångar, skulle ni tänka *jag är sjuk både i kropp och själ*. (044)
- c. Jag måste säga *omöjligt!* (046)
- (59) Tror du verkligen att pojkarna inte tycker om dig om du inte vill *se ut den nya Marilyn Monroe?* (137)
- (60) Jag tänker att en flicka inte måste vara söt för att en pojke ska tycka om henne *för att pojken ska älska henne*. (119)
- (61) *Genast vi se varandra* börjar konflikter. (032)

I exempelsatserna (58a), (58b) och (58c) är den underordnande konjunktionen *att* utelämnad. I (59) saknas däremot jämförande konjunktionen *som*. I (60) borde konjunktionen *eller* vara utsatt och i (61) konjunktionen *när*.

6.3 Lexikon

Jag har hittat 24 fall i materialet (4,2 %) där något ord med en lexikal betydelse saknas helt. De utelämnade ord är kanske inte obligatoriska men ofta gör de uttrycket tydligare, jfr tabell 13 nedan:

Tabell 13 *Lexikaliska utelämningar i svenska uppsatser*

Ordklass	Bra	Med	Dåligt	Totalt	%
Substantiv	1	1	3	5	20,8
Adjektiv	2	1	2	5	20,8
Små ord	4	6	4	14	58,4
Totalt	7	8	9	24	100

Av tabellen ovan framgår att ett substantiv saknas fem gånger, ett adjektiv också fem gånger och att mest saknas småord (adverb el. dyl.) i 14 fall. Skillnaderna är inte så stora mellan de olika betygsgrupperna. Några exempel på lexikaliska utelämningar:

- (62) a. Skrock är *vår kultur* och vi skulle inte förstöra den. (069) (-> *en del av vår kultur*)
 b. De är intelligentare än *mest av de söta* därför att de måste läsa och kunna allting bättre än de söta. (028) (-> *de flesta av de vackra flickorna*)
 c. Inte heller hade *det 13* varit mitt olycksnummer. (014) (-> *nummer/talet 13*)
- (63) a. Du är inte den ena okvinnliga flickan i världen för det finns åtminstone en annan tjej, som är ingen Twiggy, Isabella Rosselini eller skönhet *i allmänhet*. (046) (-> *i största allmänhet*)
 b. Hundrar har räddat människor *i många slags faror*, men nutida tekniska metoder har utvecklats så snabbt, att hundens betydelse som brukhunden har minskat mycket. (019) (-> *i många olika slags faror*)
 c. I huvudsak är unga bara *massa*. (018) (-> *en grå/stor massa*)
- (64) a. Skrock är inte bara löjligt utan det *kan vara* förfarligt. (027) (-> *kan också vara*)
 b. Jag avskyr tänkan, att några nummer eller färg kunde vara ond på något sätt och om de nu skulle vara *det, kunde* några enstaka rörelser inte kunna rädda oss. (027) (-> *så kunde...*)

- c. Till exempel en schäfer äter *som en människa*. (002) (-> *lika mycket som...*)
- d. Jag har kompisar som dricker alkohol men jag tycker inte om alkohol still *jag vill gå* och vara med mina kompisar. (133) (-> *vill jag gå ut*)

I exemplen (62a), (62b) och (62c) saknas ett substantiv. I (63a), (63b) och (63c) har ett adjektiv utelämnats i fasta fraser. Exemplet (64a)-(64d) gäller adverb.

6.4 Ortografi

De ortografiska utelämningar utgör 7,4 % av alla utelämningar i materialet, jfr:

Tabell 14 *Ortografiska utelämningar i svenska uppsatser*

Bokstav	Bra	Med	Dåligt	Totalt	%
Konsonant	11	10	14	35	83,3
Vokal	2	3	2	7	16,7
Totalt	13	13	16	42	100

Av tabell 14 framgår att en bokstav saknas i sammanlagt 42 fall, varav en konsonant 35 gånger och en vokal 7 gånger, några exempel:

- (65) a. Jag hade lovat att komma och *söta* min brors barn. (014)
 b. Hunden hittar snabbt ett *sjutet* djur, vilket gör husses arbete lättare. (019)
- (66) a. I den här åldern är det *dit* utseende, som tittas av pojkarna. (031)
 b. *Des* värde som sällskapsdjur kan ingen negligeras, men den är också *mycket* viktig för människan på många nyttigare sätt. (034)
 c. Några hundra år sedan skrock spelade en viktig *rol* i folks livet och de hade regler om förbjudna saker. (069)
- (67) a. Knarkhundarna är viktiga för tullar, där några *passagerar* försöker transportera narkotika till landet. (034)
 b. Du måste nästa gången, när du går till teater, titta är där en ensam *pojke* med vem du kunde trivs. (101)
- (68) a. De är mycket *nogranna* och kan hitta narkotika, fast de är väldölda. (120)
 b. Jag anser att en tjej kan inte vara så *kvinlig* om hon är sminkad och målad. (053)
- (69) a. Knarkhundar nosar posten och andra *utländska* varor. (098)
 b. Är det mäningen att jag skulle inte få det vita mössan? No ja, förr eller senare måste *ja* få det. (140)

I exemplen (65a) och (65b) har bokstaven *k* utelämnats, jfr uttal av dessa bokstavskombinationer i exempelord. Uttalet och skrivningssättet är olika. I (66a), (66b) och (66c) är det fråga om korta ord som slutar på dubbelkonsonant och en av dessa konsonanter saknas. I exemplen (67a) och (67b) har en obetonad vokal utelämnats i slutet av ett ord. I (68a) och (68b) borde det förekomma dubbelkonsonant inne i ett ord. I exemplen (69a) och (69b) saknas en konsonant, jfr uttalet också hos dessa ord. Den utelämnade konsonanten uttalas inte. Naturligtvis kan utelämnningar av olika bokstäver bero på slarvfel, men också det faktum att ordet inte alltid uttalas på samma sätt som det skrivs i svenskan kan ha förorsakat ortografiska utelämnningar.

7 SAMMANFATTNING

Inlärarspråket kan betraktas nästan som ett eget språk. Detta beror på att inlärarna skapar ett eget regelsystem som de sedan formulerar efter behov. Detta regelsystem har inslag både från inlärarens modersmål och det språk som han håller på att lära sig. Det finns olika stadier i inlärarspråket som varje inlärare genomgår i sin egen takt under inläringen. Inläraren är dock själv inte medveten om att han befinner sig på någon av dessa nivåer. Inläringen av främmande språk är alltså ganska längre omedveten.

Inlärarspråket kännetecknas av många särdrag. Typiskt för inlärarspråket är t.ex. olika förenklade språkformer som kan förekomma på många olika sätt. Oftast betyder det att vissa språkliga element utelämnas i produktionen även om inläraren i princip behärskar dem. Situationen och konstruktionens komplexitet har en avgörande roll i inlärarnas språkbruk. Om konstruktionen är komplicerad tyr sig inläraren till enklare, mera automatiserade uttryck. På samma sätt påverkar situationerna. Det förekommer mera utelämnning i informella kommunikationssituationer än i formella. Utelämnningen kan förekomma i form av förenkling, utelämnning eller undvikande och det är möjlig nästan på alla språkliga nivåer.

I denna pro gradu-avhandling har jag undersökt fenomenet utelämnning. Undersökningen har baserat sig på skrivet material. Detta material består av uppsatser i finska skrivna av finlandssvenska abiturienter och uppsatser i svenska skrivna av finskspråkiga abiturienter. Skribenterna har lärt sig finska resp. svenska som främmande språk med hjälp av undervisning i skolan.

I materialet förekom det i svenska uppsatser skrivna av finskspråkiga abiturienter mest utelämnningar på det syntaktiska planet (50,5 %) men också morfologiska utelämnningar (37,9 %) utgjorde en stor grupp. Hos de finlandssvenska abiturienterna utgjorde utelämnningar på det

morfologiska planet den absolut största gruppen (74,9 %). Dessutom förekom det mera utelämnningar i de svenska uppsatserna än i de finska uppsatserna.

På den morfologiska nivån saknades kasusändelser, possessivsuffix, enklitiska partiklar och verbets ändelser i finska uppsatser. I svenska uppsatser saknades pluraländelser, bestämda slutartiklar, adjektivets och pronomens ändelser samt verbets ändelser. På det syntaktiska planet förekom utelämnningar av verb, pronomina och konjunktioner i finska uppsatser. I svenska uppsatser utelämnades däremot bl.a. substantivets artiklar, infinitivmärket *att*, verb, prepositioner, pronomina och konjunktioner. I båda finska och svenska uppsatser förekom det bara några enstaka fall lexikaliska och ortografiska utelämnningar.

Inom språkliga nivåer är det kasusändelser som utelämnades oftast i de finska uppsatserna. I svenska uppsatser saknades mest substantivets ändelser (pluraländelser och bestämda slutartiklar) samt prepositioner.

Ju sämre betyget var, desto flera utelämnningar förekom det i finska uppsatser. Det borde också märkas att det också fanns uppsatser i gruppen med ett bra betyg där det inte fanns några utelämnningar alls. I svenska uppsatser fanns det inte så stora skillnader mellan tre betygsgrupper, t.ex. på det morfologiska planet mellan de som hade fått ett medelmåttigt betyg och de som hade fått ett dåligt betyg. I finska uppsatserna var skillnaderna större mellan de olika betygsgrupperna.

Det var ganska svårt att hitta på orsaker till olika utelämningsfall. I många fall beror utelämnning av olika språkliga element på modersmålets inverkan, dvs. interferens från modersmålet. Sådana konstruktioner som saknar motsvarighet i modersmålet vållade ofta svårigheter för abiturienterna. Utelämnningar kan också bero på slarv, speciellt ortografiska utelämnningar. Abiturienterna har också kunnat utelämnas t.ex. prepositioner eller artiklar medvetet eftersom de inte har kunnat välja rätta prepositioner eller artiklar. Skälet för utelämnning har alltså då att göra med brist på kompetensen. Talspråket kan också ha en viss inverkan på utelämnningar i de finska uppsatserna skrivna av svenskspråkiga abiturienter. I talad finska utelämnas ofta olika ändelser, t.ex. possessivsuffix.

Ämnet är väldigt intressant eftersom utelämnningen är ett ganska svårt fenomen att upptäcka. Det är svårt att veta när utelämnningen sker omedvetet och när den är en medveten följd av språkinlärarens bristfälliga språkkunskaper. Min undersökning var en ganska yttlig beskrivning av de olika utelämnningstyperna. Man skulle kunna fördjupa sig mera in i ämnet med att jämföra kontexter där det saknas något element med kontexter där samma element är rätt utsatt. Det skulle också vara intressant att undersöka uppsatser skrivna av samma elever

under en längre tidsperiod och få veta hurdana förändringar det sker i utelämnings-tendenser när kunskaperna i språket blir bättre.

LITTERATUR

- Amnell, I-B. & Saari, M. 1984. *Kurs i svensk grammatik 1*. Tredje omarbetade upplagan. Gaudeamus, Helsinki.
- Blum-Kulka, S. & Levenston E. A. 1983. Universals of lexical simplification. I boken: Faerch, C & Kasper, G (red.) *Strategies in interlanguage communication*. Longman Inc., New York.
- Clahsen, H. & Meisel, J. M. & Pienemann, M. 1983. *Deutsch als Zweitsprache*. Der Spracherwerb ausländischer Arbeiter. Gunter Narr Verlag, Tübingen.
- Corder, S. Pit 1981. *Error Analysis and Interlanguage*. Oxford University Press.
- Ellis, R. 1990. *Instructed Second Language Acquisition*. Learning in the classroom. Blackwell, Oxford.
- Ellis, R. 1991. *Understanding Second Language Acquisition*. Oxford University Press.
- Enström, I. 1990. Feltyper i invandrargymnasisters användning av partikelverb, prefixverb och reflexivverb. *Nordrapp 4*.
- Faerch, C. (red.) 1984. *Learner language and language learning*. Nordisk Forlag A.S., Köpenhamn.
- Faerch, C. & Kasper, G. 1983. Plans and strategies in foreign language communication. 20-60. I boken: Faerch, C. & Kasper, G. (red.) *Strategies in interlanguage communication*. Longman Inc., New York.
- Holm, B. & Nylund, E. 1979. *Deskriptiv svensk grammatik*. Språkförlaget Skriptor AB, Stockholm.
- Hyltenstam, K. & Wassén K. 1984. *Svenska som andraspråk - en introduktion*. Studentlitteratur, Lund.
- Håkansson, G. 1987. *Teacher Talk. How teachers modify their speech when addressing learners of Swedish as a second language*. Lund University Press, Lund.

- Ikola, O. (red.) 1991. *Nykysuomen käsikirja*. Weilin+Göös, Espoo.
- Karlsson, F. 1984. *Finskans struktur*. Liber Förlag, Lund.
- Kotsinas, U-B. 1985. *Invandrare talar svenska*. Liber Förlag, Malmö.
- Krashen, S. D. 1985. *The Input Hypothesis: Issues and Implications*. Longman, London.
- Kristiansen, I. 1992. *Foreign Language Learning and Nonlearning*. Yliopistopaino, Helsinki.
- Linnarud, M. 1993. *Språkforskning för språklärare*. Studentlitteratur, Lund.
- Littlewood, W. 1984. *Foreign and Second Language Learning*. Language acquisition research and its implications for the classroom. Cambridge University Press, Cambridge.
- Mühlhäusler, P. 1978. *Pidginization and Simplification of Language*. Pacific Linguistics, Series B, 26. The Australian National University, Canberra.
- Nikander, M-L. & Jantunen, A. 1980. *Ruotsin kielioppi*. Otava, Keuruu.
- Pica, T. 1983. Adult acquisition of English as a second language under different conditions of exposure. 465-497. *Language Learning* 33:4.
- Saari M. & Nyström I. 1979. *Kurs i svensk grammatik 2*. Gaudeamus, Helsinki.
- Schumann J. H. 1983. Simplification, Transfer and reflexification as aspects of pidginization and early second language acquisition. 337-379. *Language Learning* 32:2.
- Selinker, L. 1972. Interlanguage. *IRAL* 10.
- Viberg, Å. (1987). *Vägen till ett nytt språk 1. Andraspråksinlärning i ett utvecklingsperspektiv*. Natur och Kultur, Stockholm.